

☉ Vsebina III. zvezka: ☉

1. Lovec. (Zložil A. H.) 62
2. Enaki in različni poti. III. Grenke ure.
(Studija. Nadaljuje D. Svetko) 66
3. Sestra Vincencija. (Povest. Spisal Pavel
Juternik. Dalje.) 70
4. Podobice. (Sp. -š- in A. Sinigoj) 73
5. Selska slika. (Sp. Podgoričan. Dalje.) 76
6. Kurent. (Po narodni pripovedki
zložil J. H. Konec.) 78
7. Pisma iz slovanskih krajev. II.
Iz Krakova. (Dalje.) 79
8. Vitovčeva smrt. (Balada.) 80
9. Črtice o rokovnjačih. (Sp. J.
Benkovič. Dalje.) 81
10. Schopenhauer. (Dalje.) 84
11. Nekaj porabnih mislij itd.
(Dalje.) 85
12. Nekaj jezikoslovnih po-
sebnostij v Kr. Gori. 88
13. Čutno predstavljanje
itd. (Dalje.) 89
14. Slovstvo. 91

DOM IN SVET

LIST
ZABAVI IN POUKU.

Urejuje in izdaje
Dr. France Lampe.

V LJUBLJANI.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

„DOM IN SVET“ izhaja dné 20. vsakega meseca
na dveh polah in stane za celo leto 2 gid., za pol
leta 1 gid.

Uredništvo in upravništvo je v „MARIJANIŠČU“:

Iz prijaznosti posreduje za Ljubljano tudi „Katoliška Bukvarna“:

Prav vljudno prosimo, da bi oni p. n. gospodje, ki so obdržali
1 in 2 številki vsaj z denarnico nam sporočili da se naročajo

„NAJ PO DOMACE POJE — IN DRAMI BRATE SVOJE.“ Stomšek: „Vodnik — u.“

Ljubimo dom, Spoznajmo svet! Krepčati dom — Uči nas svet!

Glasovi o našem listu.

Češki izvrstni poučni list: „Vlast“ piše o našem listu med drugim: »S pravim zanimanjem sem vestno prečital celi letnik, ker je list v resnici zelo dober; videti je iz njega, da ga vodi izkušena roka in iz kritik spoznati je bistrega urednikovega duha. — Vsebina tega letnika je zelo zanimiva, izbrana, kakor v pouku in zabavi, tako v lep-slovju in pesništvu. Med mnogimi se-stavki se tu odlikuje priprosto, a vendar vednostno pisani članek ljubljanskega profesorja dr. Janežiča »O spiritizmu«, v celem letniku priobčevan spis. Vsakdo bode vsekako z velikim zanimanjem čital to razpravo o zanimivi in času primerni tvarini in tako spoznal v go-spodu pisatelju moža, ki dobro ume svojo stvar in zna zanimivo pripovedovati.

Temeljit spis je tudi filozofična raz-prava Andreja Kalana »Ali je umetnost sama sebi namen?« Spis kaže bistrega duha, razsodnost in veliko znanje v slov-stvu. Posebno prijetno je čitati tri životo-pisne obraze, prvi A. Koblarja »Dr. Greg. Oglár« ali »Carbonarius de Wieseneck« (živel je v 17. stoletju), drugi Stj. Za-gorca »Adolfo Veber-Tkalčevič« in tretji J. D. »Matej Cigale, slovenski jeziko-slovec«, izmed katerih sta dva poslednja — Tkalčevič je bil hrvatski pisatelj — umrla preteklega leta.

Med zabavnimi sestavki se prijetno čitajo zlasti učitelja A. Funtka povest »Brata« in pesmi. Isto velja o kapelanu Fr. Kreku in Janezu Bilcu, čegar pes-mice »Pomladanske slike« so v resnici prekrasne. Pisatelj M. O. (»Srečen lov«, »Cigan je cigan«) in drugi J. L. (»Gari-baldi«) prijetno zabavata s svojimi hu-moreskami, ki so naznanjene v ušescih), kakor i Tine Brdnik v preprijetnih obraz-cih »Iz burkaste preteklosti Mihe Gorenj-skega« (nadaljevanje iz prvega letnika), Krasjanin (»Črnošolec«), Vladiboj s svojo sliko »Umetnikova mati« in mladi, na-depolni duhovnik Velimir s kratkimi sicer, ali zelo bistrournimi črticami (po vzgledu Mažuraničevem) pod naslovom »Iveric«, in mnogi drugi. Razun tega smo čitali z veseljem nekaj belokranj-skih povestij. — To zadošča. Dodamo le še, da so mnogoštevilne kritike o domačem slovstvu zelo vestne in da je ocenjevanje slovstev drugih slovanskih narodov, zlasti hrvatskega in češkega, zelo bogato. Samo čeških spisov je v tem letniku presojevanih — sevéda nekateri zelo kratko — osem-najst! Hvala! A k novemu (tretjemu) letniku mnogo sreče, da bi namen listov »delati za idejo pravice, lepote in kr-ščanske nravnosti« dosegel z obilnim uspehom.«

„Cvetje z vrtov sv. Frančiška.“ Časopis za verno katoliško ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška. Vreja in izdaje P. Stanislav Škrabec, mašnik frančiškanskega reda na Ko-stanjevici. Izhaja v nedoločenih obrokih v 8" formatu na 32 straneh in velja cel tečaj (12 zvezkov) 70 kr. — Zdi se res tako nepotrebno oznanjati v našem listu »Cvetje«, kakor nositi vodé v Sočo. Vendar si ne moremo kaj, da ne bi tukaj zahvalili gosp. urednika za po-zornost in prijaznost, katero je skazal našemu listu s tem, da ga je oznanil in priporočil odslej čitateljem svojim vsako leto. Očitno izrekamo, da nas to pri-

poročilo in priznanje veseli neizrekljivo, ker znano je, da g. urednik ni preveč radodaren s hvalo. A ne kakor, da bi hoteli povračevati uslugo, marveč, da zlasti mlade čitatelje opozarjamo na ta tako ceni list, omenjamo »Cvetje« v »Dom in Svet«-u tudi na tem mestu, kakor se na drugih mestih tega lista gosto-krat omenja. Je pa tudi neka posebnost ta list. Poznam naročnike, ki odtrgajo platnice ter jih pazno prečitavši spravi-jo in skrbno ohranijo, vsebino na belem papirju dadó, kdor jo hoče vzeti: a drugi naročniki zopet gledajo na pol občudujoč, na pol dvomeč to učeno stvar na platnicah, in ako jo bukvovez

LOVEC.

Zaznal se ni še beli dan,
 Tema leži čez hrib in plan:
 A lovec že hití na lov
 Le s puško in s krdelom psov:
 Saj danes je rosnó polje,
 In v takem psi lahkó sledé.

Tik gošče kočica stoji,
 Sirotna vdova v njej živi.
 Čez kolovoz na drugo stran
 Pod križ gre vdova slednji dan:
 V molitvi toči tu solzé
 Za rajnega moža dolgé,
 Ki ravno tukaj je umrl,
 Nesrečnika je voz pretrl.
 I danes vdova tu kleči,
 Kar lovec nádnjo zagrmi:
 »Da bès bi, starka, te ožgal!
 Glej, skoro bi ti z batom dal!
 Čemu nastavljaš se na pot?
 Le prec poberi se od tod!
 Ženica stopi v stran molčé,
 In lovec jezen dalje gré;
 Dospè na čakališče s psi,
 Razveže jih, na sled spusti.
 In v skok in v dir mu v les tekó,
 Srnjaka v lesu preženó.
 In hov! in bev! čez hrib in plan,
 Na desno zdaj, zdaj v levo stran;
 In hov! in bev! čez čer in rov,
 Kot nesla bi jih moč vetrov . . .

Visoko solnce že stoji,
 Glas psov se vedno bolj gubi.
 Nestrpno lovec godrnja,
 Nad vdovo škrta, tla tepta.

V dolini poludne zvoni,
 S srnjakom psov še vedno ni.
 Razkačen trobi lovec v rog,
 Razlega se čez grič in log;
 Še trobi, kliče, kolne vmes,
 Odmeva mu le tihi les.

Temni se dan, navstaja mrak,
 Domov napoti se možak.
 Kar bevsknejo na vrhu psi,
 Srnjak se predenj pripodi.
 Brž sname puško si z ramé . . .
 Pa, skok! . . . umakne mu peté.
 Zdaj še-le lovцу žolč vskipi,
 Grozeče vdovi napretí;
 In kot razdražen divji vol
 Ubere lovec jo navzdol.
 In prilomasti tje pred križ:
 »Ho, vraga! zopet tu čepiš?
 Prestapljaš pot, prežiš povesod:
 Na!« — tresk! — »le čaraj zdaj drugod!«

Po dragah še odmeva strel,
 Z neba pogleda mesec bel;
 In groza — božji skrun strašan:
 Strel dal razpelu mnogo ran;
 Iz ran pa vré rudeča kri,
 Po lesu križa se cedi . . .
 Ni vdovi skrivil ne lasú,
 O lovцу pak ni več sledú — —.
 Le vsako noč, kot bil bi lov,
 Po hribih bevskanje je psov;
 In ljudstvo plašno govori,
 Da tod se lovec pokori!

A. H.

Enaki in različni poti.

(*Studija. Nadaljuje Domen Svetko.*)

III. Grenke ure.

Po cesti, ki vodi iz Trzina proti Kamniku, pomika se lepega popoldné v začetku maja navaden kmečki koleselj. Dan je posebno lep; nebo je jasno in tako ljubo modro, da se ga ne moreš nagledati; lahka gorka sapica zapihlja tu pa tam in te s svojim prijetnim vonjem tako mehko podraži, da globoko zasopeš in se navžiješ zdravega pomladnega zraka. Kaj pa še le polje in log! Kamor ti seže oko, povsodi ono čvrsto zelenje, ki ti je priča mladega in zdravega življenja, priča tudi moči, ki sili na dan iz prenovljene, odpočite zemeljske grude. Med zelenim biljem pa dvigajo cvetke svoje glavice v raznih bojah. Ob cesti je neštivilno zlatič, ki te zanimajo z zlato-rumenimi svetlimi cvetovi, tudi marjetice še vidiš, dasi se nekako izgublja med travo; tje dalje v travo pa skoro ne moreš tako bistro gledati, da bi opazil vse, kar krasi lepi pomladni prt. In gozd, ki se je oblekel v novo obleko, kar vleče te k sebi, ne da bi se hladil v njegovi senci, tega še treba ni, ampak da bi se nagledal tega bujnega življenja, ki te od vseh strani pozdravlja. Ali je treba še posebej omenjati ptičje petje? Ali je treba pripovedovati, kako gibčno se suče kmet na njivi, kjer je treba kaj čistiti in okopavati, kako mično ti čepé plevice sredi mladega žita, da poberejo plevel in česar na njivi ni treba? Vse to se skoro samo po sebi umeva ob lepih pomladnih dnevih. Čitatelju, ki ni nikdar hodil po tej cesti ali po tem kraju, rad opomnim, da je malo lepših krajev, da je malokje

lepše polje, da se malokje oko bolj raduje, kakor na širnem polju, ki se razteza od savskega brega in skoro od Šmarne gore — tje proti mičnemu Kamniku. Gorenjec pač vé, zakaj ljubi svoje polje, pa tudi svoje gore. To ti je veličastna zidina — kamniške planine, braneča rodovitno polje pred vetrovi in nevihtami!

A dasi je dan res lep, ne veselita se ga oba potnika na našem vozu, ki se bliža polagoma mimo Holmca Kamniku. Potnika sta: prileten mož v kmečki obleki, prijaznega, a nekoliko otožnega lica, in pa gosposko napravljen mladenič kakih 19 let, upadlega, bledega obraza. Takoj se mu pozna, da je bolnik; kdor bi opazal oba prav natančno, spoznal bi neko podobnost med obema in rekel, da sta oče in sin. In tako je tudi. Naš mladenič ni nihče drugi, kakor Valentin, in poleg njega na vozu sedeči mož je njegov oče: pot ja vede domov, vozita se pa iz Ljubljane. Valentin je bolan, nevarno bolan. Pač žalostna pot za očeta in sina!

Pa pripovedovalec neče imeti skrivnostij, za katere bi mu bil čitatelj malo hvaležen. Zato se mu zdí, da je najbolje tudi tukaj nekoliko povedati.

Kake dobre tri mesece potem, ko je Valentin doživel tako prijazen, a h krati malo ogrenjen večer pri profesorju Kočarju in že s precejšno skrbjo zrl v bližnjo bodočnost — konec gimnazije, novo življenje na vseučilišču —, gre neki večer sredi meseca aprila poučevat po navadi dva svoja učenca. Gredoč po

stopnicah, katere je slabo razsvetljevala svetilka, hoče pogledati v svoj mali zapisnik in tam najti neko opazko. Napenja oči in gleda prav pozorno, a med tem pazi premalo na stopnice; ne stopi, kamor je nameraval, ampak preveč na rob stopnice: stopalo se zdrsne, telo se nagne naprej, Valentin se ustraši v zamišljenosti in udari z vso silo prav s kolenom ob sprednji rob kamenite stopnice. Ujame se z rokami in je hitro na nogah, toda, ko ga mine osuplost, začuti skelečo bolečino v kolenu, kamor se je bil udaril. Noga je bila kakor trda. Ko nekoliko časa postoji, ne da bi ga bil kdo videl, hoče iti dalje, a težko pride do vrha. Nekoliko lože gre po ravnem hodišču in opravi svojo dolžnost pri učencih še dokaj po navadi. Težka je bila potem pot proti njegovemu stanovanju. Ko sreča prijatelja, prosi ga, da bi ga spremil domov in ga nekoliko podpiral. Tisto noč ga je noga zeló bolela; drugo jutro pa pojenja nekoliko bolečina, in lože je Valentinu pri srcu. Poklicani zdravnik pa je kmalu potem zmajeval z glavo, videč začrnelo koleno, in je obžaloval mladeničevo nezgodo.

Hoditi ni mogel Valentin, ker ni mogel preganiti noge. Prve dneve mu je li' o to zeló hudo in lotil se ga je silen dolg čas, a moral se je udati; upanje ga je tolažilo, da bode kmalu bolje. Vendar ni hotelo biti. Bolečina se je preminjala; zdravnik je trdil, da se je neka kita pretrgala in tudi kost nekoliko poškodovala, da se bode morebiti začelo gnajiti. »Najbolje bi bilo, da bi šli v bolnišnico«, tako se je glasil zdravnikov svét, ki je potrl Valentina, kajti bolnišnici ni bil prijatelj, dasi je moral priznati zdravnikove razloge. Za kakih deset dnij pa se začne obračati na bolje, zaradi tega hoče še manj slišati o bol-

nišnici. Tako ostane potem celi teden, brez premembe.

Lahko umevamo, da so stiskale Valentina razne skrbi. Šole ni mogel obiskovati, svojih učencev ne poučevati, stroški za stanovanje in zdravnika so rastle. V teh težavah sklene, da ide domov. Zato piše očetu, proseč ga, naj pride ponj. Mnogi so mu odsvetovali, vedoč, da na kmetih ni niti prave zdravniške pomoči, niti postrežbe, toda ako ni hotel iti v bolnišnico, res ni mogel storiti nič boljega. Ubožni bolnik prenaša dvojno nesrečo, in nihče ni vrednejši pomilovanja, nego bolnik, boreč se z uboštvo. Zato ne moremo zameriti Valentinu, da se je želel izogniti vsaj eni nesreči: hudim dolgovom, katerih bi oče plačati ne mogel.

Kmalu je vedel o tej nesreči tudi profesor Kočar in ga je pomiloval v srcu; obiskal ga je nekaterokrat. Marsikak denar je stisnil v roke njegovi gospodinjji, ki je imela res skrb za vrlega mladeniča. Kako pazno je poslušala doma Marjeta poročilo profesorjevo! Kako rada bi pomagala, kako rada bi zdravniku dala, kar ima, da bi pospešil svoje zdravljenje! Spodobnost in dekliski strah ji nista pustila, da bi se bila šla sama prepričati o stanju bolnikovem.

Težavna in žalostna je bila pot Valentinova proti očetovskemu domu. Zadnje dni namreč je začela noga nekoliko huje otekati — posebno proti stopalu doli, in lahko si mislimo, da na vozu tudi ni bilo za bolnika brez bolečin. Kadar je bil popolnoma pri miru, niso bile bolečine tako znatne, a kadar se je kaj potreslo, ali, ako se je kaj dotaknilo oteklega mesta, zbolelo ga je neizrekljivo. Kolikokrat je hodil urnih korakov po tej cesti, in srce mu je bilo močnejše od radosti, ko se je bližal domačiji! A danes so mu ti spomini bili grenki;

tudi vsa krasota, katero je gledal, ni ga mogla prav vzdramiti iz globoke otožnosti. Saj vemo, kako človek tudi svojo okolico, zunanje stvari okrog sebe najraje tako vidi, kakoršen je sam. Z bolestjo v srcu zaman ogleduješ lepe kraje in jasna lica: tvoja boleost razpenja nad teboj mračna krila, veselje, ki je vidiš na drugem licu, ne mika te, ampak te celó odganja, češ: kaj je temu človeku mari moje nesreče!

A čitatelja, ki se zanima za našega junaka, lahko potolažim s tem, da je poznal naš Valentin vendar še neki pomoček proti moreči otožnosti: dobro zavest in udanost v neznane mu naredbe božje. Bil je nesrečen, a nesreče si ni nakopal z grehom: to mu je mirilo srce. »In zakaj bi mi ta navidezna grozna neizgoda ne bila tudi v srečo! Sedaj vem, kaj se pravi trpeti.« Pač so se take misli morale mnogokrat uganiti skeleči bolečini, ki ga je prevzela, a varovale so ga vsaj obupnosti in nejevolje. Kako skrbno povprašuje oče med potom o vsem! Kako varno vozi, da ne bi zadelo kolo ob kamen in ne bi se voz pretresel!

»Le miren bodi, Tine! Doma se hitro pozdraviš, in potem se popeljeva nazaj. Saj veš, da je tudi meni hudo zaradi tebe, pa pomagati ne morem. Pa veš, poklicali bomo tisto 'poduhano' Jero, ki vse poduha, ali pa 'kovača': eden od njiju bode pomagal bolje, kakor vsi ljubljanski dohtarji.«

Valentin se nasmehne očetovi nadi in veri, in reče na lahno:

»Težko, da bi mogli taki zdravniki pomagati. Saj še učeni niso mogli. Sicer ste pa vi sami že večkrat rekli: čas je najboljši zdravnik. Čakal bodem, enkrat bode že bolje. Oče, potrpite z menoj!«

Z mehkim glasom je izgovarjal sin te besede. Očeta so ganile: solza se mu

zablesti v očeh. Po kratkem premolku vpraša Valentin:

»Kaj pa Ivana? Kaj pravi o moji boleznici? Ali je zadovoljna, da pridem domov?«

Oče ne odgovori takoj, kakor bi mu bilo težko odgovarjati in povedati naravnost resnico; za nekaj časa dé:

»Saj veš, kakšna je. Ne vem, s čim bi bila zadovoljna in kaj bi rada imela. Še zame dosti ne mara. Oj Tine, ako ostane ona pri domu, imel bodem hude dnove v svoji starosti. Ne vem, za kom je potegnila. Saj naju nihče ni bil tak, ne jaz, ne tvoja rajna mati, Bog ji daj dobro!«

»Vem, da me sestra nima rada; pa saj ji nisem storil nikdar nič žalega. Še vselej sem ji kaj prinesel domov, in še danes se pelje nekaj zanjo.«

V takih pogovorih se pripeljeta do Kamnika, kjer so ja srečajoči gledali zvedavo, a Valentin se je tako držal v stran in zakrival obraz z roko, da ga ni mogel nikdo spoznati. Kako uro pozneje pa zavije voz na desno stran pota in kmalu obstoji pred domačo hišo. Solze se uderó Valentinu po licu, ni jih mogel zadržati, prehudo mu je bilo. Ko se ohrabri, začne se pripravljati, da bi si pomagal raz voz, a ne more. Ker je bilo že pod večer, bila je sestra Ivana doma. Kmalu se pokaže pred vrati in gre proti vozu.

»Pa niso še počitnice«, nagovori ga na pol šaljivo, na pol malomarno in ponudi bratu roko.

»O, Ivana, sedaj bodeš imela križe z menoj! Bog me je hudo obiskal. Potrpi, jaz ne morem nič za to. Pa pomagajta mi z očetom raz voz!«

Ko pride oče nazaj iz hleva, kamor je gnal konja, da ne bi nagajal pri vozu, trudita se oba, oče in hči, spraviti Valentina raz hudo in mučno postelj. Težko je šlo. Ko se pa bolna

noga slučajno zadene tal, zaječi ubogi mladenič, da se smili celó sestri. Prinese mu iz hiše stol, in na to neseta oba mladeniča v hišno sobo pri tleh. Tudi tukaj ni bilo suho oko njegovo, in mi mu tega ne štejemo v zlo, niti v sramoto. Kdo vé, ali se ni spomnil pokojne matere in ali si ni mislil, da ga utegnejo za nekaj časa nesti štiri možje — tje na njeno stran pod hladno gomilo.

Za nekaj časa pride gostač iz sosednje hiše in ta pomaga, da prenesó Valentina polagoma v zgornjo malo izbico, kjer je pripravila sestra zanj posteljo. Tu se vleže v hudih bolečinah mladenič, ki je nekđaj v tej sobici imel mnogo veselja, ali z raznimi kratkočasnimi opravili, ali s čitanjem. Na to prosi, da bi mu oče odkril in odvezal nogo. Strahoma vidi, da je bila še temnejša ob kolenu in še dosti bolj otekla.

»Oče, zdravil ne bodem jemal«, reče Valentin. »Tukaj bodem mirno čakal, naj pride karkoli.«

Tu so se začeli za mladeniča grenki dnovi. Oče in sestra sta morala hoditi s hlapcem in deklo vred na polje, kjer je bilo vse polno dela, in postrezali so mu večinoma takrat, kadar je sicer navada postreči tudi zdravim ljudem. Le domači župnik je prihajal k njemu, a tudi ne pogostoma, ker je bil dom Valentinov od župnije dokaj oddaljen.

»Teško jo bode izvozil, bolezen se mi zdí nevarna«, govori ob nekem obisku župnik očetu. »Oskrbimo mu vendar zdravnika!«

In pride zdravnik iz bližnjega mestica. Zapiše nekaj zdravil. Snidši se z duhovnikom pravi:

»»Nevarnost je velika. Kost je načeta, in skoro se bode začela tudi kri priditi. Nogo bode treba odrezati.««

Duhovnik se zgane, groza ga spreleva. »Tega si že ne bode pustil storiti, vem da ne«, odvrne skrbeči mož.

Kako mali vzroki in kako hude posledice so mnogokrat v boleznih! Zdravniki to vedó dobro. Tudi Valentin je moral to izkušati. Noga je še vedno otekala, vendar le počasi. Prišel je mesec junij, a še se ni pokazalo nikako dobro znamenje. Ko pride oni zdravnik zopet, omeni bolniku to, kar je bil omenil vprvič župniku. Sapa zastane ubogemu mladeniču in mraz ga strese po vsem telesu. Za nekaj časa pa odgovori določno: »Ne, noge ne dam: raje umrjem.«

Zdravnik čuvši mladeničevo misel, spozna, da je treba pomiriti ga.

»»No, saj tako hudo ni. Morebiti ozdravite, toda — nevarnost je, saj veste. In življenje je življenje.««

Dosedaj je Valentin še pridno čital; šolske knjige je imel redno v roki in si tako preganjal dolgi čas, kakor je tudi lože trpel bolečino. A odkar mu je zdravnik tako povedal, šlo mu je čitanje zeló težko. Pač pa je vzdihnil mnogokrat, pač so se mu včasih solze udrle iz očij, in kadar je bil sam, sklenil je roke krčevito in dvignil jih kvišku: »O Bog, ti pomagaj!« O hudo, hudo je ločiti se v mladih letih od življenja. Valentin sam ni mislil preje, da je tako hudo.

Poleg tega se mu je večkrat zdelo, da mu sestra nerada opravlja še tisto malo postrežbo, kar je je imel. Z jedjo bi si pač ne mogel pomagati bolnik, kakoršno je užival Valentin. Ne moremo reči, ali je bil preboječ, ali preponosen, da bi bil očeta ali koga drugega prosil v tem oziru pomoči in kaj poboljška. Ko je zvedel o tem domači župnik, dal je pač donesti bolniku marsikaj, a sestra je godrnjala.

Tako je potekel junij in že julij je nastopil. Bolezen se je še vedno držala trdovratno. »Dolga bolezen, gotova smrt«, rekli so ljudje. »Namesto gospoda bode imel Zakotnik mrliča.«

Bolezen se ni hotela obrniti nikamor, zeló otekla noga ni obetala nič dobrega, a v sreču našega junaka, v njegovi duši pa se je premenilo marsikaj. Lahko-mišljen ni bil sicer nikdar, marveč že po svoji naravi rad resnoben; vendar je bil zeló zaverjen v svetna vsakdanja opravila; gledé na verske vaje in opravila nikakor ni bil pregoreč, dasi jih ni zaničeval. A bolezen mu je pojasnila marsikaj, na kar preje ni mislil: kaj čuda, da se je premenilo zeló njegovo mišljenje in teženje gledajočemu temno višnjevo nogo in grozno oteklino, čutečemu večkrat grozno boleče sunljeje, sprehajajočemu se v duhu mimo mrtvaških križev na pokopališču!

Neko popoldne se je gospod župnik mudil dolgo pri bolniku. Drugo jutro pride sam »z Bogom«. Ljudij je privrelo mnogo. Po opravi so govorili ljudje različno. Nekateri so dejali: »Škoda ga bode, pošten mladenič je bil.« Drugi so se oglašali: »Bog ga je kažnjeval: pravili so, da ni maral nič za duhovski

stan«, — tretji še drugače. Tako sodijo ljudje . . . .

Ko pride isto dopoludne oče k bolnemu sinu in pristopi k postelji, stegne bolnik svoje roke, potegne očeta še bliže, dvigne se urno in objame moža, kakor bi ga gnala nevidna moč. »Oh, oče, kako rad me ima Bog, in jaz tega nisem vedel.« Možu se uderó zopet solze. Saj je danes že mnogo jokal; sinova ljubezen ga sedaj še bolj omehči, kakor ogenj vosek. Ko se pomirita oba, nadaljuje sin:

»Oče, ako premagam bolezen, znal bodem živeti, moj sklep je storjen. Ako pa umrjem — — oče — oh, le od vas se težko ločim, in vem, da tudi vi od mene. Kaj ne, da mi odpuščate vsako nepokorščino, vsako žaljenje?«

Za odgovor je tudi oče objel sina. Imela sta se zeló zeló rada — oče in sin.

Ali naj dobrotno nebo raztrga to dragoceno vez ljubezni? Ali naj utrga cvetko, ki je tako redka na tej ubogi zemlji?

(Dalje.)

Sestra Vincencija.

(Povest. Spisal *Pavel Juternik.*)

(Dalje.)

Marinova Urša je postala torej Slivarica, in Štefan je postal polubrat Reziki in Tonetu.

Sprva je kazalo vse prav dobro, a žalibog, ne dolgo. Slivarica je ostala stara Urša — stara loteristovka, stara pijanka. Možu to ni bilo všeč, in dva meseca po poroki je bil prvi pretep v hiši. Odslej je šlo vse navskriž, vse rakovo pot, da se ljudje niso mogli dovolj načuditi tej hitri izpremembi. Dan za

dnevom je bil polom pri Slivarju in jok se je razlegal po okolici, da so ljudje skupaj vreli.

Prava mati ostane prava, in pisana mati ostane pisana, naj se še tako briše. Čudno bi bilo, da bi se to pri Slivarju ne uresničilo. Pa se je tudi; še prekmalu.

Urša že od nekdanj, ko so jej bili vsi Slivarji še deveta briga, ni bila posebno prijazna niti Reziki niti Tonetu. Da sta

se je branila, vedela je že davno, in da sta se pri svatovščini, ko je bilo vse veselo, vpričo gostov jokala, to ji je pa bilo že zeló preveč.

V začetku je še potrpehla ž njima; a srd v njej se je tem bolj nabiral. Po prvem prepiru v hiši pa se je pokazala takoj v pravi podobi. Morala sta opravljati težka dela od ranega jutra do večera. Hrano sta imela pičlo in slabo, posteljo trdo, da sta skoro bolj utrujena vstajala, kakor legala spat. Za vse veliko potrpljenje in pridnost pa sta slišala le jezne in karajoče besede. Uboga trpina sta bila vsa potrta, brez tolažbe in upanja, da bode kdaj bolje. Oče se je po mnogih prepirih s soprogo ves izpremenil. Govoril je jako malo, ker je bila njegova beseda ničevna, otrokoma se je kazal tako hladnega, kakor bi ne bila njegova. Le Štefan je imel usmiljenje s polusestro in polubratom. Čestokrat je prosil mater, naj ne dela tako grdo ž njima; žalibog, da so bile vse prošnje bob v steno. Kadar ja je hotela mačeha pretepsti, postavil se je Štefan v bran in trpel namestu njiju nezaslužene udarce. Vse to je zvezalo njih srca v nerazrušljivo prijateljstvo.

Tako je bilo v Slivarjevi hiši do jeseni. O svetem Mihelu pokliče Reziko njena botra k sebi in jej pové, da je bila pred nekaterimi dnevi v glavnem mestu. Obiskala je sestro pokojne Slivarice in ji naznanila vse, kar se sedaj pri Slivarju godi. Slišavši, kakšna je mačeha, naročila je, naj prideta oba otroka k njej, da bode ona poslej zanj skrbel.

Drugi dan po večerji pové hči očetu, da pojdet z bratom po svetu službe iskat. Mučna tišina nastane po njenih besedah. Očeta te besede niso premalo presenetile, in tudi mačeha je osupnila. Da bi zakrila svojo zadrego, vstala

je izza mize in jezno bentila: »Le idita, kamor hočeta! Bodeta vsaj izkusila, kako se kruh služi. Doslej še itak nista nič hudega izkusila. Iskala bodeta še oba domačega praga, a vprašala bodeta preje, ako ga smeta prestopiti. Le idita, čim preje, tem bolje!«

To izrekši stopi iz sobe in jezno zaloputne vrata za seboj. Očetu se je iz prva videlo na obrazu, da je hotel ugovarjati; toda premislil se je in malomarno rekel: »Le idita, jaz vama ne branim. Bodeta vsaj zvedela, kaj je hudo na svetu!« Iz njegovega obnašanja se je lahko uvidelo, da ni govoril tako, kakor je mislil, da je nerad pustil otroka od sebe. Pa mislil si je, dolgo gotovo ne bodeta izostala, ker se jima bode tožilo po domu; mačeha pa se bode v prihodnje bolj brzdala in se lepše vèdla ž njima, boječ se, da ju zopet ne odpodi od hiše.

Štefana pa je zeló prestrašila novica, da odideta. Ko sta se drugi dan poslovila od njega, jokali so vsi trije.

Rezika in Tone sta prišla v mesto k teti, ki je bila njunega dohoda zeló vesela.

II.

Deset let je prešlo.

I oče i mačeha sta se varala, mislé, da se otroka čez nekaj dnij zopet vrneti domov. Predobro se jima je godilo pri teti, da bi si želela priti zopet v roke pisani materi.

Tone je dobil službo v neki prodajalnici in se kmalu izučil za trgovskega pomočnika. Zapustil je potem mesto in šel še boljše službe iskat. Spričevalo vzgledne pridnosti in zvestobe mu je dalo izvrstno službo. V nekoliko letih si je nabral precejšnjo svoto denarja; vesel je mogel zreti v bodočnost.

Rezika je ostala dve leti pri teti. Podpirala jo je v raznih delih in ji bila v

dolgotrajni mučni bolezní zvesta strežnica. Predno je umrla blaga dobrotnica, razdelila je svoje imetje Reziki, Tonetu in dobrodušnim napravam. Toda deklici se je postrežba bolnikov tako priljubila, da je razdala nekaj imetja ubožcem, z drugim delom je vstopila v družbo usmiljenih sester; dobila je ime Vincencija. Takrat je pisala domov, kakor že nekaterikrat preje. Odgovora ni dobila.

Sploh je le malo vedela o domu. Še le čez deset let je dobila slučajno natančnejših poročil o njem. Neki bolnik, njen rojak, kateremu je stregla, pripovedoval ji je mnogo žalostnega o njenem domu. Pravil je, da so vedni prepiri v Slivarjevi hiši provzročili ločitev moža od žene. Mačeha ni opustila pijančevanja. Ko je zapravila vse svoje imetje, jela je možu jemati, a ta jo je opazil in ji vse zaprl. Nekega poletnega dne pred leti je izginila iz tamošnje okolice, in odslej je ni nihče več videl in o njej ničesar slišal. Štefan je ostal pri očetu in mu je na stara leta tako rekoč desna roka. Sedaj stanujeta oba v domači hiši; oče je priden tkalec, Štefan pa hodi še vedno k sosedom delat.

Bridko je ihtela mlada usmiljenka, slišavši toliko žalostnih novic o svojem domu in o dragem očetu. Takoj je pisala pismo bratu Tonetu in ga prosila, naj se vrne domov in pomaga nesrečnemu očetu.

Nekoliko dnij pozneje dobi sestra Vincencija povelje od svoje prednice, naj gre po deželi nabirat milodarov za bolnišnico. Na tem potovanju pride tudi v svoje rojstveno mesto. Vesela porabi ugodno priliko in obišče svojega očeta. S strahom prestopi domači prag. V sobi zagleda žalosten prizor. Tema, kakoršne je vajena v bolnišnici, vsprejme jo v svojo sredo. Vse je tiho, le ura tiktaka enakomerno na steni. Že se hoče nazaj

v vežo pomakniti, ko jo nekak šum v sobinem kotu zadrži. Tiho pristopi in na postelji ugleda spečega bolnika. V velem, bledem obrazu spozna takoj svojega očeta. Solza se ji utrne iz očíj, roke sklene na prsi, milo pogleda kvišku in bolestno vzdihne: »O Bog! Moj oče v taki revščini!« Zgrudi se poleg postelje in bolestno zaplaka.

Bolnik se prebudi. Obrnivši se zagleda poleg sebe tujo, neznano ženo v čudni opravi.

»Kaj hočeš, žena, tu poleg mene?« jo nagovori.

»Stregla vam hodem in molila za vas«, odgovori usmiljenka ter siloma zatre solze v očeh.

Oče upre oči v njo in jo zre nekaj časa nepremakljivo; kar naenkrat pa se dvigne, pograbi krčevito njeno roko in zakliče: »Rezika, Rezika! moja hči!«

Usmiljenka se ne more več premagovati. Žalost in veselje se borita v njenem srcu, in obe nasprotni čustvi prodreta siloma na dan. Oklene se očeta, bridko zaplaka in kliče: »Oče, oh moj oče!«

Bolnik, ves prevzet od veselja, da je prišla njegova hči, omahne nazaj na posteljo in zaspi. Kmalu pa se spet prebudi in nenavadno utrjen povprašuje Reziko o njenem sedanjem življenju. Usmiljenka mu brani govoriti in mu obeta, da mu bode vse povedala, ko nekoliko okreva; a ker oče vedno le sili in prosi, pové mu hči ob kratkem, kako je sedaj in kako je srečna.

Neizmerno oveseljen po njenem pripovedovanju začne i on počasno pripovedovati zgodbe iz zadnjih preteklih let. Pravil je, da je mačeha po odhodu otrok vedno bolj zapravljala imetje po loterijah in žganjarijah. Ko pa ni ničesar več imela, izginila je pred nekoliko časom iz tega kraja; od tedaj je ni nihče več videl.

Debele solze se uderó po bolnikovih licih; kmalu pa se ojači in nadaljuje: »Rad bi vama bil pisal, a sram me je bilo, sram, da bi zvedela, kako se godi, sram, da bi pripovedoval komu, kaj naj piše, ker sam ne morem pisati. Tako smo bili nemilo ločeni — zaradi moje trme. O kako nesrečnega stori človeka pohlep! Jaz sam sem kriv tolike nesreče vama in sebi. Pa z Bogom sem se spravil danes zjutraj, svet ima po meni svarilen vzgled. Ti, Rezika, si tukaj: sedaj manjka le še Toneta. O, potem bi rad umrl. Ali je srečen Tone?«

Kako pazljivo je poslušal, ko mu je hči pripovedovala ob kratkem o Tonetu.

»O, Rezika! Gospodova roka te je pripeljala pred moje trudne oči! Oj, hvala ti, dobrotni Bog! Dobra hči, kako lep stan si si izvolila! Bodi učiteljica svojemu bratu! Jaz ne morem več popraviti. Zadnja ura mi že bije.«

Od ginenja mož omahne, moči mu odpovedó; zdí se, da bode malo zadremal. Hči kleči poleg postelje in pobožno moli.

(Konec.)

Podobice.

I. Bratovska žrtev.

Na Veliko gospojnico l. 1731 se je praznovala v samostanu v D. velika slovesnost. Mladi pater Pavel je imel ta dan svojo novo mašo. Bil je plemenite krvi in iz čislane rodovine, zato je vzbujal daleč na okrog pozornost. Od vseh krajev je hitelo nebrojno ljudstva v veliko cerkev sredi samostanskega obzidja.

Ta dan je ostal marsikom, ki je bil prisoten, v živem spominu, a najlepši je bil za patra Pavla, mladega meniha. Odkar sta mu pomrla roditelja, ni doživel veselejših trenutkov. Le to je težilo njegovo srce, da ni bilo nobenega izmed sorodnikov prisotnega.

Prišedši v svojo stanico, zamisli se mladi mož nehoté v preteklost. Misli mu uhajajo na očetov dom — bogato grajščino, kjer mu je tekla zibelka, tam se raduje dobre matere in vrlega očeta; a ko se spomni, da že počivata v grobu, izvije se mu globok vzdihljaj.

Premišljajoč svojo prošlost se ozre mladi pater na podobo, visečo na steni. Bila je podoba njegovega brata. Dolgo jo ogleduje in se še bolj zatopi v spomine. Brat — brat je drugje, a je tudi drugačen po srcu in po nazorih. Njegova meniška obleka je bratu groza in nespamet. In vendar je bratu prepustil svoj del, da se je mogel v glavnem mestu drago šolati. — —

* * *

Bilo je petdeset let pozneje. Takrat doide menihom cesarski ukaz, naj zapusté samostan; opat mu je bil Pavel. Na ukazu je bil podpisan Pavlov brat, hud nasprotnik samostanov, takrat guverner v G. Bolelo je opata, a prenašal je nesrečo svojo možato. — —

Na prijaznem zelenem hribu nekaj ur od samostana stoji cerkev žalostne Matere Božje. Ta kraj so si izvolili prognani redovniki, na čelu jim opat Pavel, za svoje bivališče. Vzeli so si v najem tri lesene kočé in ondi stanovali.

Maševat so hodili na goro k Materi Božji; plačila so dobivali za veliko silo. Za sv. maše so jim dajali ljudje po stari petici; odtod so dobili ime »petičarji«. V koči, v kateri je stanoval opat Pavel, zbirali so se k skupni molitvi.

»Bratje predragi«, ogovoril jih je nekoč opat Pavel, »žalostni časi so prišli za nas, kakor se tudi imenuje Žalostna Gora, na kateri bivamo. Krog nas se razprostira najlepša okolica, vse v cvetju in zelenju, vse se veseli svojega življenja in vsaki stvari se pušča življenje, le mi smo prognani. Dasi so nam vzeli vse, vendar ne smemo zaradi tega nikogar sovražiti; ljubite marveč svoje sovražnike, dobro jim storite, kateri vas preganjajo. Saj veste, da mene skelí najhujša rana.«

Takrat so molili dolgo v noč. — — Drugi dan gre opat Pavel po svoji navadi na goro maševat. Malo pred njim se pelje proti cerkvi gosposki voz, v katerem sedi stara gospa. Na nje obrazu bi bil videl, da je morala nekdam biti prava krasota. Izpovedala se je in po dokončani sv. maši pristopila k obhajilu. Opat Pavel je že enkrat videl ta obraz; tujka mu ni bila neznana. — Spomnil se je sedaj pokojnega svojega brata in njegove žene — pričujoče gospe. Po pravilu sta bila stari menih in gospa v živahnem pogovoru. Gospa je bila v solzah in večkrat ihteč zaklicala: »Odpustite mojemu pokojnemu možu!«

Res, brat je povzročil, da se je odpravil tudi Pavlov samostan. Brat se mu ni smilil, zmagali so nazori, zmagali glas krvi. * * *

Leta pregnanstva sivism redovnikom niso bila dolga. Drug za drugim so šli v hladni grob, in kakor bi se bila osoda igrala z opatom Pavlom, bil je on zadnji. Siva starost ga je sklonila v dve gubi, a duh njegov je bil še čil. Mimo vseh

drugih molitev molil je največ za svoje nasprotnike in za svojega brata. —š—

II. Godec.

Mudeč se pri sorodnikih v zagorski vasi zajdem v vaško krčmo.

Gospodar, prišedši od nekodi, odpre mi postrežljivo duri nizke izbe. Vstopim. Za javorovo mizo sedi v živahnem razgovoru trojica kmetov, kateri, uzrši me, umolknejo pa začno svoje pipe iztrkavati. Na veliki zeleni peči zapazim dečka . . . Valjal se je in stokal.

»Kolje ga . . . Na paši se je najedel — Bog vé, česa,« reče krčmar ravno dušno. — »Tiho, ti na peči! Ne vidiš-li gospoda?« zavpije jezen nad dečkom.

Vzgojen pod kmečko streho sem se zanimal že od mladih nog za življenje in trpljenje narodovo. Kjerkoli se mi je nudila prilika, trudil sem se spoznavati radost njegovo, njegovo bol, pa tudi — rane . . .

Sédem v kot pod zaprašeno razpelo. Krčmar se mi pridruži, hvaléč lepo vreme. Kmetje za veliko mizo so tiho govorili o davkih in bedi, jezili se nad gospôdo in praznili kozarce. Včasih je uprl kateri nezaupljivo svoje motne oči vá-me. Deček na peči se je bil pomiril . . . sedaj pa sedaj sem čul prita-jeno ječanje.

»Čuj,« vzklikne hipoma krčmar, »Lovre gode.« Pazljivo je poslušnil.

Res je bilo slišati gosli. Bliže in bliže so zveneli zvoki narodne pesmi, sedaj lahni, nekako koprneči, sedaj strastno razburjeni.

Krčmar se je naslonil na mizo ter po taktu kimal z glavo. Kmetje so umolknili in strmeli pred-se.

Potihnile so gosli . . . v veži se je čul ropot. Krčmar je smuknil pozdravljat novih gostov, ki so s hrumom vstopili. Videlo se je, da niso več trezni.

Takoj za njimi je prišel godec, nosèč gosli pod pazduho. Bilo mu je okoli tridesetih let. Nekako čudno me je ganilo blede njegovo obličje in pa žareče oči. Sédel je k peči, pogladil si s čela razmršene lase ter jel privijati strune.

Došleci so oblastno posedli k mizi. Bila je četvorica mladih ljudij, vaških veseljakov.

»Hej, krčmar, danes ti ga posušimo,« kričal je mladenič dvajset-petih let in požvenkljal v žepu. — »Dali so mi tisto po rajnem strijcu. . . Lovre, godi, godi!«

Goslar se je nasmehnil, nastavil lok pa zagodel. Nikoli še nisem čul tako igrati. Zvoki so mi pretresali dušo. Strmo je zrl pred-se pritrkujóč z nogo; lahna rudečica mu je preletala lice. Igral je, kakor mu je nanesla domišljija . . . sedaj se je zibal v najvišjih zvokih, sedaj je pretrgal melodijo in zamolkli glasovi so se razlegali v občirni sobi.

Piveci so bili umolknili, krčmar je stal pri durih ter nepremično zrl v godca. Celó deček na peči je dvignil glavo in poslušal.

Končal je goslar in zvrnil va-se kupico vina, podano mu od krčmarja. Nisem mogel več strpeti v izbi. Odšel sem. Krčmar je stopil klanjajoč se za menoj v vežo. Vprašam ga o godcu Lovretu.

»Čuden človek,« vzklikne. »Lenuh, da ga ne najdete enakega . . . Pa na vino vam je kar mrtev. Podedoval je po očetu gosli in raztrgano kočó. Čudim se, da je ni še prodal. Ali ste čuli, kako vam gode . . . o!« Razprostre roke in se začudi.

»Zamorjen genij,« mislil sem si. Lahko bi se slava njegova razlegala daleč čez meje domovini — pa ostal je kmečki godec . . .

Par dnij pozneje zvem, da leži godec Lovre bolan v svojej kočí tam gori za vasjó. Grem k njemu.

Ležal je tik okna na trhleni postelji silno bled . . . le oči so se mu svetile. Zvedši, da sem prišel, se nasmehne. Sédem kraj postelje in govorim mu o goslih.

»Kaj ne, kako lepo pojó, kako milo pojó moje gosli!« vzklikne živahno ter pristavi: »Oh, da moram umreti!«

Pograbi gosli ležeče na mizi poleg postelje, vzravna se in potegne z lokom po strunah.

»Ne morem več,« zašepeta in zopet léže, pritisnivši gosli na prsi. — »Kako so pele! Čutile so z menoj . . . Verjame-te-li tudi vi, gospod, da se vica v njih kaka duša?«

Osupel ga pogledam. Stoprav pozneje sem zvedel, da naš narod veruje na nekako potovanje — vicanje — duš v raznih stvareh, orodjih.

»Vam se zdi nespametno,« govori, »seveda . . . pa moja mati me je učila temu. Ona je že vedela.«

In spet je preteklo par dnij, in povedali so mi, da je umrl godec Lovre, pomirjen z Bogom in svetom. Škoda! »Vino ga je pokopalo«, govorili so ljudje.

Predno pa je umrl, je nekda pograbil gosli ter zaigral . . . in igral je, dokler mu ni padel lok iz roke. In potem je zaspal.

A. Sinigoj.

Selska slika.

(Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

Gu začne pa Rogovilar svoje dogodbe pripovedovati.

»Hencajte! no, kako je Hople dobro povedal. Mislil sem, da ta spak še drugje ni bil, kakor v Zagorici in pa pri fari, k večjemu, če je katerikrat zašel na Javhe ali na Koren, kadar je iskal izgubljenega kozla ali pobeglo kozo. Vém, da mu vi, zagoriški možje, ki še nikdar niste bili onkraj Suhe Krajine, vse verjamete, akoravno je vse laž, kar je Hople govoril. Jaz mu ne verjamem; sedemkrat se zakolnem in modras naj me ,pana', če ni vse, kar je Hople tako lepo zložil, kosmata laž. Da pa bode vedeli, zakaj je to laž, razložim vam jaz vse.«

»»Ti grča rogovilasta, kaj bodeš rogovilil!«« zadere se nad njim Hople. »»Ali ti bodeš rekel, da jaz lažem, ti, ki si bil zaprt zaradi obrekovanja in krive prisege?««

Rogovilar nagubanči čelo, oči se mu zabliskajo, vstane in kakor strela zagromi nad ubogim Hopletom: »Ka-aj? ti-i? ki nisi vreden, da bi te zelenec požrl, ti, ki si Jožmanovega mačka odrl, ti, ki te je že škrat potipal, ti, ki si večkrat po noči na Kleku kakor doma na postelji, ti praviš, da sem bil jaz zaprt in krivo prisegel?«

Rogovilarju bi ne bilo zmanjkalo še besedij in Hople bi bil rad odgovarjal, ali sedaj vstane Kepec, prihodnji župan zagoriški, in pravi: »»Ljubi možje Zagoriški! Glejte, solnce bo zašlo kmalu za Špičnik, ali ta dva, Hople in Rogovilar, prepirata se še vedno. Zakaj ne bi raje Rogovilar pravil lepe svoje povesti? Jaz pravim, da tako se prepirati ni prav.

Kaj bodo ljudje rekli, ako zvedó, da se taki možje prepirajo, kakor sta Hople in Rogovilar! Zato ne žalita več našega imena!««

Vsi Zagoričani so se spogledali, prikimali ter dejali: »Tako je, Kepec!«

Hople se pomiri, ko sliši to zapoved, in se pomakne med zadnje poslušalce. Rogovilar pa pripoveduje: »Še enkrat pravim, da ni res, kar je Hople govoril in sicer zato ne: Jaz sem bil že onkraj Štangamonge, ki je skoraj na koncu sveta, pa jaz nisem nikjer videl Štantkonoplja, torej jaz pravim, da še Štantkonoplja na svetu ni, in si je to ime Hople najbrž sam lepo izmislil, ali pa kdo drugi. Jaz pa tudi ne verjamem, da je Hople z ,Radeckitom' po gostilnah in kavarnah hodil, in to zato ne: Radecki je bil že prej umrl, kakor je bil Hople vojak, in potlej se tudi tak, kakor je bil Radecki, ne méni s takim prostakom, kot je bil Hople.««

»Kdo ti je pa to vse tako lepo razložil in povedal?« vpraša ga Škrlj.

»»Kdo mi je to povedal? I nu, tisti, ki je izkušen in ki kaj več vé, kakor ti, in sicer Kosmov Francelj, ki je bil pri vojakih za višjega, in ki čita take knjige, kakoršnih še mi ne znamo v roki prav obrniti, v katerih je pa vse zapisano, kar se je že zgodilo na svetu.««

Ko sliši Hople, da se vse njegove domišljije tako brezsrčno in neusmiljeno pobijajo, razjeda mu drob sveta jeza, grize se v ustnici, oči mu nemirno plavajo v solzah, in najraje bi bil Rogovilarja raztrgal na tisoč koscev; ali hotel je rešiti čast soseske in ne se prepirati. Zato je mogel Rogovilar pripovedovati. »»Drugo

leto potem, ko so Hopleta k vojakom vzeli, bila je pri nas, kakor še pomnite, jako slaba letina; kar ni spomladi vzela slana, pojedel je po letu črv, in tako nam je pretila lakota. Lačen sem bil pa silno nerad; kaj naj bi storil, da se odtegnem od doma in dobim drugodi kruha? Krajino zapustiti je bilo težavno, ker nisem še nikoder bil, tedaj nisem vedel, kaj drugi ljudje jedó in pijó, a doma ostati mi ni kazalo. Takrat sem bil pa še dečko, kot je malo takih. Lepo visoko vzrastel, širokih prsij ter krepkih rôk in nôg. No, saj to smem povedati, da so me vsi radi imeli, ker ga v celi fari ni bilo meni para. Kadar sem šel v nedeljo pred mašo v cerkev, gledali so vsi name, in veliko jih je tudi oči name metalo, saj veste kdo. Jaz sem pa stal, kakor da bi nobene ne poznal, med drugimi fanti, ki so imeli na-me veliko piko. A kaj! jaz se vseh fantov nisem bal, in ako so me kdaj kje čakali, ter sem prišel med nje, zavljal sem le: „Alo! le skupaj, če je vas kaj!“ na kar so se razpršili na vse vetrove, da še potem domu niso znali.«

Na to Rogovilarjevo samolastno pohvalo bi bil Hople kaj rad s pikrimi besedami odgovoril, videlo se mu je, kako težko se je premagoval, zvijal se je na sedežu, kakor da bi sedel na žerjavici, jezik mu je pa migal, kakor gadu, predno ugrizne. Toda bal se je, da bi ga ne grajali.

Da pa res ni bil Rogovilar tak korenjak, kakoršnega se je narisal, kaže že ime „Rogovilar“, katero mu je ljudstvo dalo. Bil je visok, na dolgih, tankih nogah, kratkega života, ki mu je silil v grbo, dolgega vratú, na katerem je čepela drobna glava z velikimi ušesi in zakrivljenim nosom; suh je bil tako, kakor da bi same zelence in kobilice jedel.

Pa poslušajmo ga dalje! »Ker ni kazalo drugače, šel sem na Ribniško in tam si nakupil: rešet, rajt, obodov, viter, žlic, kuhalnic in s to »süho robo« sem jo mahnil proti Krki in naprej: kamor me bodo noge zanesle, mislil sem si; živel že bodem, saj drugega ne potrebujem. V Zagradcu sem prodal prvo rešeto, in potem mi je šla kupčija od rôk, kakor pravemu Ribničanu, in če me je kdo kaj vprašal, odrezal sem se mu po ribniško; ako sem videl, da imajo pri hiši rešeto raztrgano, dejal sem: »Mati, dajte mi ‚lamboro mlajka‘, pa bom vam rešeto naplel.« Ako je bila pa ‚rajta‘ raztrgana, dejal sem: »Daste ‚lamboro mlajka‘, da vam bom ‚rajto nabrenčil‘?« In mleka sem povžil več na dan, kakor vsi Zagoričani. Tudi pel sem kakor pravi Ribničan tisto staro pesem rešetarjev:

Lamboro mlajka si zgovarja,
V torbo krüha, v aržet dnarja.
Ko robo vso proda,
Naj dnarja ne blaga.

Ali pa tisto novo, katero nas je slatenski Donat naučil:

Od Rajbence do Rakitnice
Naj družga, kakor lajščevje,
Smo lajščevje brali,
Reščeta zapléli itd.

Ako me je kdo vprašal: »Ti, kako ti je pa ime?« odrezal sem se mu: »Sv. Urban je moj patron zato, ker nas je sv. Urban süho robo delati učil.« Ker sem znal ljudi tako ‚plahtati‘, mislil je vsak, da sem pravi, pravcati Ribničan. Med Slovenci sem dobro izhajal, sem se vsaj ž njimi lahko pomenil, ali ko sem pa prišel med Mažarje, tam je bilo drugače. Razumeli se nismo; jaz sem govoril po domače, oni pa po svoje. Ko sem videl, da ni drugače, pričel sem kazati na prste, koliko ta ali ona reč stane, in potem smo se pa že dogovorili, in tudi mažarski sem kmalu znal

kakor pravi Mažarji. Kadar sem mešetaril, pa sem dejal: „Bassama teremtete embernek.“

»Jej, jej! Kaj se pa pravi to?« vpraša stara Kreveljca. »Ako še eno besedo izpregovoriš, pa si jezik odgrizneš.«

»»To se pravi po naše«« modruje Rogovilar: »»vse vrage, kar jih je na zemlji, pod zemljo in drugodi, naj strela raznese in večni ogenj naj jih upepeli! To je grozno velika in dolga kletev, in jaz bi imel strašno velik greh, ako se bi kdo od mene to naučil.««

Pa Matijčkov paglavec, ki je imel posebno bistro glavico, hotel se je ponesti, da tudi on zna mažarski kleti; zadere se: »Bassama teremtete« — — — embernek pa ni mogel izreči, ker je malo nerodnejše.

O, kako je Rogovilar vzrojil! Dva koraka — in že je imel fantova ušesa

v pestéh. A ko dečko vidi, da ni šala, zadere se še bolj nego preje, kakor bi ga hotel Rogovilar na meh odreti. Zato ga izpusti in mu samo še zažuga, ako še enkrat tako reče, ga bode volkodlak požrl.

»»Že mesec dnij sem tako po kupčiji potoval ter sem bil skoro vso robo prodal, le nekaj rešet in kuhalnic sem prinesel v Štangamongo, kjer je bil ravno semenj. To vam je bila kupčija. Za rešeta in kuhalnice so se ljudje kar topli in ako bi bili vsi Ribničani svojo robo na semenj prinesli, vsem bi je bilo zmanjkalo, tako dobra kupčija je bila.

Dva dni sem ostal v Štangamongi ter sem skoro vse izkupilo zapravil. Sam Bog vedi, če se mi je bilo v glavi zmešalo ali sem bil toliko pijan, da nisem vedel kam domov in sem šel mesto proti Kranjskemu v Mažarje.« (Dalje.)

KURENT.

(Po narodni pripovedki zložil A. H.)

(Konec.)

IV.

umeno solnce vsak dan vzhaja,
Zahaja zopet za goré;
Umira zemlja, se premlaja,
In leta bliskoma bežé,
In rod za rodom hitro gine,
Ponavlja se prekop grobov,
In Kurenta veselje mine,
Nič ni mu všeč kaj zarod nov.
Ni več ni enega vrstnika.
Ki ž njim je šale, burke bril,
Zdaj vsak nad njim se že spodtika,
Ko prej je v obče čislan bil.
Zdaj če zapišče iz kotiča,
Kaj méniš, da se ga bojé?
Poprej se Kurent naveliča,
Tako zdaj ples jim zlahka gré.
Premišlja Kurent si v samoti,
Kesa v globini se srca;

»Pač volil takrat sem v slepoti
Te tri reči si od Boga,
V nebesa grem in Petru rečem,
Naj živega pusti me v raj,
Če ne, naj smrt konča me z mečem:
Na svet ne maram več nazaj!«
To sklene. Gre in gre . . . že trka
Na rajska vrata prav glasno;
In čuje Peter, ključ zazdrka,
In zdajci se odpre nebó.
Glej, svit bliščobe ga omami,
Pozabi Kurent, kaj bi rad;
In predno se še dobro vzdrami,
Ga stehta Mihael nakrat.
»Le hodi, Kurent dragi, hodi,
Zdaj nisi zrel še za nebó;
Od zdaj naprej bolj priden bodi,
Zdaj šal in burk si poln samó!«

Ni edne Kurent mu ne reče,
 Vojaški naredi obrat,
 In od nebes nizdol priteče
 Naravnost do peklenških vrat.
 Trk, trk, potolče, kliče škrate . . .
 Odpró se vrata na stežaj:
 »No, škrate, Kurenta zdaj náte,
 Ki vas je dražil marsikdaj!«
 Pa kak prizor! vse, vse trepeče,
 Od vrat po peklu vsi bežé,
 Nazaj vse dim in plamen meče,
 A Kurenta ne preplašé.
 In kar bi storil vsak gotovo,
 Ko Kurent bil bi, on stori:
 Zapišče vragom čisto novo,
 Da vse, vse križem mrgolí . . .
 Le misli v logu si mravljišče,
 Če brskneš, stopiš vanj z nogó:
 Prav tako vragov je terišče,
 Ki gnetejo se med sabó.
 Vse raja, pleše poskakuje,
 Tepta žerjavico in plam,
 Med njimi skače pa najhuje
 Glej, glej, peklenški cesar sam . . .
 Pa Kurent popusti plešoče,
 Prenašati mu ni smradú;

Postalo mu je tudi vroče,
 Zato pa dá slovó peklú.
 Pa komaj Kurent ven izstopi,
 Že truma vsa do vrat zbobni,
 Ter z vražjo silo z vrati lopi,
 In vse, kdor more, jih tišči.
 Za krempljem kremplj prikazuje
 Iz trdih se peklenških vrat;
 Brž Kurent z žebli jih prikuje,
 Spet Petra gre nadlegovat:
 »Čuj Peter, Kurent te ne vara!
 Od pekla pridem spet nazaj;
 Vrag neče me, in svet ne mara,
 Poglej, če zrel sem že za raj!
 Saj mislim, to je dobro delo,
 Če vrage v peklu gonim v krog,
 Saj vendar tam je vse že celo
 Oddihljeja iz vražjih rok!«
 Pa Peter mu z glavó odmaje . . .
 »Pokaži mi vsaj rajski svit,
 Saj veš, da vsak potem gré raje,
 Če vé, zakaj, se pokorit.«
 Odpre mu Peter: Kurent smukne,
 Brž plašč za vrati razprostre;
 Nanj sede, k Petru se zasukne:
 »Na svojem vsak brez skrbi je!«

Pisma iz slovanskih krajev.

II.

(Dalje.)

Nekoliko bolje v tem obziru je v Poznanjskem, v zahodnjih Prusih, v Šleziji, s kratka: v vseh poljskih pokrajinah pod gospodstvom pruskim. Dnevna velika lista izhajata samo dva: strogo konservativni, in prav katoliški »Kuryer Poznański«, in bolj novotarski, manjskatoliškimi vprašanji se baveči »Dziennik Poznański«. Sploh pa ni lahko časnikom, da bi z vero grdo ravnali. V celi Poljski zaznamuje izraz »liberalen«, zlasti gledé na časnikarstvo, navadno vse kaj drugega, nego n. pr. na Nemškem ali v Belgiji.

Pri nas ta beseda ne znači časnika borečega se proti veri in sramotečega versko čustvo, kakor se to godi v drugih deželah, marveč »liberalen« se imenuje poljski časnik, ki ne vé dosti o veri in o cerkvi, ki ima predsodke o papeštvu, ki se boji, da bi Poljaki ne postali preveč verni. Takih izrazov, ki dišé po katoliškem mišljenju, boje se nekateri naši časniki in so pripravni napisati mnogo neumnostij iz dunajskih ali berlinskih časnikov, da bi se le ognili takemu očitaniu. Naravno je, da so v teh naših časnikih razne stopinje neprija-

teljstva do vere, tako n. pr. je zgoraj imenovani »Dziennik Poznański« dandanes le v mali meri tega duha, in niti on sam sebe, niti kdo drugi bi ga ne deval na to stran, ko bi ne bilo nasprotja proti ravno tam izhajajočemu »Kuryeru«. — Listov, pisanih poljudno in izhajajočih enkrat ali dvakrat na teden, je vedno več. Izvzemši kaka dva lista so vsi drugi oprti na vernost, branijo vneto poljske zadeve in širijo zdrave ter pametne ideje. Izjema v tej vrsti je državni »Orędownik« (zgovornik), list, pri katerem se ne vé, je-li bolj hudoben ali neumen; seje pa prepir in zdražbe, meče na desno in na levo sumničenja, škoduje s svojo obrambo poljskim zadevam v Berolinu, poljskemu pravu in jeziku, s kratka: mnogo hudega povzročuje. V Varmiji (Ermeland) izhaja »Gazeta Olsztyńska«, v zahodnih Prusih v okolici biskupa chelmskega, Pelplinu, močno razširjeni »Pielgrzym«. Najstarejši (ker šteje že 23. letnik) in zelo razširjen list (ker ima 11.000 naročnikov) je poljski mali časnik v Šleziji »Katolik«, izhajajoč v Bytomiju (Beuthen). Pruske gosposke, katere z veliko nevoljo gledajo na razširjanje poljskih listov v Šleziji, zalezujejo »Katolika« neprestano in mu napravljajo

vedno tiskovne pravde, akoravno se ta list ogiblje najskrbneje vsega, kar bi moglo vlado tudi najmanj žaliti. Urednik »Katolikov« sedi običajno vsaj nekoliko mesecev na leto v ječi, a vse to nič ne pomaga vladi: ljudstvo šlezijsko vedno raje in številneje plača eno marko na kvartal za »svojo gazetko«, kakor ta list imenuje, in kar ni manj važno, narod je ž njim v neprestani zvezi po mnogih dopisih. Od par let izdaja uredništvo »Katolikovo« drug list, mesečnik s podobami, »Swiatło«, ki obsega povesti, pesmi, zgodovinske razprave, splošne in posebej poljske anekdote itd. Ta list je v polni meri soroden z Vašim »Dom in Svet«-om, izvzemši slike, katerih Vi žalibog nimate. Poleg teh dveh listov izhaja v Gornji Šleziji okolo deset drugih listov: političnih, pobožnih, šaljivih. Vsi so dobro pisani in urejevani in imajo znatno število čitateljev.

Tako vidite, da so razmere v pruskem delu Poljske za časopise deloma ugodnejše, deloma pa težavnejše nego v Rusiji, kar je lahko umevno. Reči pa moramo, da v obeh delih prav časopisje vzbuja narod in mu pomaga braniti svoja največja zaklada: vero svojo in narodnost.

(Konec.)

Vitovčeva smrt.

(Balada.)

Bapaljena je bela vas,
Na sivi skali grad osvojen.
Seljakov jok, vojnikov glas
Okrog odmeva v svet pokojen.
Jetniki štirje krvaveči
Umirajo v podzemni ječi.

Na grajskem stolpu baš deset
Hreščeč vojnikom ura znani,
Ko Vitovec, voditelj čet,
Veleva tolpi nebrzdani:
»Goré že davno kresi nebni;
Dovolj! pokoja smo potrebni!«

Potihne divji krik in spev,
Pojema plapolanje zublja;
Na dvoru v vrsti in pošev
Vojake speče sen poljublja.
Zaman glavar oči zatiska
Pred svitom luninega bliska.

Udari polnoč. — Tožen jek!
Pošast skoz duri mu priplava:
»O Vitovec, proklet na vek,
Zadene kazen te krvava!«
Preteč obseva mu blazine,
Obrne se in v temi zgine.

Zajekne Vitovec: »Vojnik!«
Čuvaj odpahne k njemu duri.
»Kedo je klical grozni vzklik,
In kdo prispel je v pozni uri?«
»Le-to jetničar mi je zinil,
Da v ječi je nekdo poginil.«

Glavar oči zatisne spet,
A pridrvi pošast se nova:
»O Vitovec, na vek proklet,
Zadene kazen te gotova!«
Preteč obseva mu blazine,
Obrne se in v temi zgine.

»Kedo mi je grozil, povej,
Ni zvesta, ménim, straža tvoja.«
»Vse mirno zunaj je, kot prej,
In vse uživa slaj pokoja.
Jetničar le mi je pošepnil,
Da drugi že je v ječi cepnil.«

Ko v tretje se pojavi tek
Krog mirne postelje pošastni,
In viče glas: »Proklet na vek!«
Prestraši se glavar oblastni.
Stražarja hrepeneč pozove,
Da v ječi vsem razpne okove.

Odhaja v tretje smrti sel —
Čuvaj dvoran k temnic stražniku:
V podzemno stopita globel
Rešilca zadnjemu jetniku.
Odkujeta mu že okove —
Z gradú obupen glas zarjove.

Cuvaja s strahom planeta,
Navzgor sledeč v dvorane vrišču.
Ob Vitovecu obstaneta:
Glavar je mrtev na ležišču;
Jetnik pa poleg njega mrtev,
Drug drugemu krvava žrtev . . .

A. M.

Črtice o rokovnjačih.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

Pravo središče — metropola — rokovnjaškega kraljestva je bilo ob kranjsko-štajarsko-koroški meji nad izvirkom Savinje in kamniške Bistrice, pod »Sedlom« ali »Jermanovimi vrati«. Tako se imenuje globok prelaz med vrhovoma Planjavo in Brano. (Morda se je kak rokovnjašk »papež« nazival Jerman, in je kraj po njem dobil ime.) Čez to nižavo je najkrajša, a ne najlepša pot s Štajarskega na Kranjsko, res prava vrata. Goli vrhovi, ki se vrsté okrog očaka Grintovca, bili so rokovnjačem prirodna trdnjava. Na jug se prostirajo širni kamniški gozdi, na sever se dviguje

štajarsko gorovje, proti levi strani se vrsté deloma planine do Gornjega Grada in še dalje, deloma veliki gozdi samotne tuhinjske doline, vranjpeški in zlatopoljski hribi tje čez Trojane in Črni Graben na čemšeniško planino; na desni strani pa kipé proti nebu sivi vrhovi starih orjakov, kakor poje pesnik: »Sklad na skladu se vzdiguje, golih vrhov kamni zid«, ki se razvrščujejo v nepretrganem redu. Ob njih vzožju pa se zopet razprostirajo temni gozdovi i na kranjski i na koroški strani.

Tukaj torej, v tej divjini, je stoloval rokovnjaški »papež«, pravi vladar teme

med živimi ljudmi. Podružnice je imel za Korošce na planinah nad Črno in Železno Kapljo, za Stajarce v gorah med Solčavo in Gornjim Gradom in za Kranjce v »Udnem borštu« poleg Kranja. Na strani so mu stali zvesti pomagači, ki niso uklanjali glav drugemu, kakor njemu. Imenitnejših med njimi je bilo dvanajst, ki so imeli pravico malhe križem nositi. Ako se je kdo izmed nižjih drznil dejati malho križem čez ramo, opokali so ga do dobra in mu vzeli naberačeno blago. Od tod so hodili krast in ropat na vse strani. Kjer je bil kakšen semenj, tje se je natepla cela tolpa rokovnjačev in njih žensk. Možje so mešetarili, zraven dobro služili in, kolikor je nanesla prilika, kradli, potem pa ob tujih troških dobro jedli in pili. Da so pazili in pozvedovali, kaj se o njih misli in govori, ume se ob sebi. Ženske so imele po ciganski navadi mnogo opravil pri vseh »štantih« in prodajalnicah. Veliko so povpraševale po tem in onem, še več pregledovale, največ pa kradle. V tem poslu so bile silno izurjene. Glavni način njih tatvine je bilo odrezavanje žepov (pri Valvasorji: Beutelschneider). Kjer je bila gneča največja, tam se je vrnilo nekaj takih bab, ki so se zmedeno trle sem in tje brez konca in kraja ter marljivo izvrševale svoj posel. Ako je kdo zaslačil tako tatico in s krikom zvalil ljudi skupaj, zagnala je hitro druga rokovnjaška nekoliko odtod vrišč in hrup, da je zbóbnala vsa radovedna zijala k sebi in otela tovarišico. Predno so ljudje zvedeli, kaj se je pripetilo, ni bilo po prekanjenki niti duha niti sluha, in vse je bilo prepričano, da je baba čarovnica.

Ni ga bilo tržnega dné v Kamniku, v Kranju ali v drugodi v obližju, da bi rokovnjačev ne bilo zraven. Vrhu tega so si delali dobiček pri vseh

semnjih na Gorenjskem in sploh po Kranjskem, na Štajarskem, zlasti v Celju, v Gornjem Gradu in v Konjicah; na ogerskem pri velikih konjskih semnjih v Čakaturnu in v Kaniži; pred vsem pa so jim bila hrvatska tla ob takih prilikah rodovitna.

Veliko opravila so si dajali rokovnjači tudi na božjih potih in pri cerkvenih shodih. Tukaj je bilo v velikih gnečah jako lahko jemati denar iz žepov ali z žepi vred. Šmarna gora, Dravljje, Skaručina, Velesovo, Limbarska gora, Sv. Primož nad Kamnikom, Nova Štifta pri Gornjem Gradu, Sv. Frančišek na Stražah, Petrovče in drugi taki kraji so ob nekaterih slovesnejših praznikih kar mrgoleli samih rokovnjačev.

Razven zaroda samega je dobivalo društvo največ prirastka iz vasij in farâ, ki leže sredi gozdov, ločene od drugih prebivalcev; takih krajev je ob vznožju planin jako mnogo. Zato se rokovnjačev nikdar ni nedostajalo.

Da so za časa cesarice Marije Terezije rogovilili okrog Kamnika, moremo sklepati iz nekaterih pisem istodobnih mekinskih opatinj¹⁾ Maksimilijane Leopoldine grofinje Gallenberg (1729 – 1758) in Bernardine grofinje Batthyanni (1759 do 1771), ki se često pritožujeta o ljudeh, ki vznemirjajo njune podložnike in škodo delajo samostanskim zemljiščem.²⁾ Ti vznemirjevalci so bili morda rokovnjači, nasledniki Kljukčeve drhali. Sedaj so koga ubili, sedaj kaj ukradli, drugič zopet kako zmešnjavo ali razdor povzročili med vaščani in se sami s tem okoristili, podkupljeni mejnike predstavljali — vse po rokovnjaški navadi.

¹⁾ Mekine: star samostan reda svete Klare, ustanovljen l. 1300, zatrt l. 1782. Oddaljen je četrte ure od Kamnika. Imel je mnoga posestva daleč na okrog ter mnogo pravic in svoboščin.

²⁾ Kamniški mestni arhiv.

Rokovnjači kranjske okolice so bili morda pristni potomci Kljukčevi. M. Ravnikar Poženčan piše¹⁾, da je Lukec Kljukec že okoli leta 1630 v Celovcu hodil v šolo in se izučil ranarstva (Chirurgie). A zanemaril je svoj posel ter pohajal po Kranjskem in Koroškem vznemirjajoč ljudi s svojimi burkami in sleparijami; počenjal je tudi velike hudobije. Pridružilo se mu je več zanemarnjenih študentačev. Ves svet se ga je bal, kakor kakega črnošolca, in vsi so mislili, da zna več kakor hruške peči. Tako Poženčan.

Kakor so bili prvi pristaši Kljukčevi nekoliko bolj omikani, tako se tudi poznejši rokovnjači iz »Udnega Boršta« od drugih tovarišev v nečem odlikujejo. Alfonz Pavlin piše namreč,²⁾ da so bili prebivalci »Udnega Boršta« večinoma okrog Kranja doma, mnogo lepše oblečeni kakor kmečki mladeniči in so radi občevali z vaščani. Kmetu navadno niso storili nič žalega, a ropali so bogatine in cerkve. Prihajali so k imovitejšim posestnikom, kadar so vedeli, da je malo varuhov doma, in tirjali to in ono ter pretili, da zažgó hišo, če ne dobé, kar zahtevajo.

Kakor se je za časa francoskega prevrata in sledečih vojskâ roparska zalega na Nemškem zeló pomnožila, tako je tudi na Kranjskem zlasti za te dobe cvetla rokovnjaška moč. V onih viharnih in žalostnih časih, ko si ni bil nihče niti pod svojo streho življenja svest, ko sta vladali le pest in surovost, ni čuda, da se je tako zeló zaplodila ta nasilna zadruga. Izprijeni dijaki, ubegli in oproščeni kašnjenici, obubožani kmetje in enaka sodrga, katerim se je omrzelo brezuspešno delo, drli so kar tolpoma v to pogubno družbo. Tu se je moglo

še dobro živeti in, kar je največ, s prav majhnim ali nobenim trdom. Za časa cesarja Franca I. so morali služiti mladeniči 14 let pri vojaki in za Ferdinanda I. 10 let. Marsikateremu se je zdela ta služba predolga in pretežavna; upihal jo je, kamor je mogel. Goričani so utekavali na Beneško, Dolenjci na Hrvatsko in drugi Slovenci so iskali zavetja pri rokovnjačih.¹⁾

Vlada je imela z vnanjimi sovražniki čez glavo opravila in se ni mogla baviti s temi zakótniki. Poljedelci so bili po velikanskih davkih, slabih letinah in po nasilstvu na deželi nastanjenih francoskih vojakov popolnoma uničeni. Vrhu tega so jih odirali in mučili nečloveški rokovnjači ter jim pustošili še to malenkost, kar jim je ostalo. Sami se niso upali braniti, saj se tudi niso mogli.

To so bili res britki časi!

Star mož, ki mi je pred leti vse to iz svoje izkušnje razlagal, zlasti o letih 1817 in 1818 žalega spomina, ko je bila huda lakota po vsej deželi, jokal je skoro pripovedujoč, da so ljudje kar na tla légali in travo grizli. Slednjič pa je pristavil: »Tako se bo godilo samo še takrat, ko bo Antikrist svet mešal. Ta bo imel vse polno rokovnjačev okrog sebe, sam pa jim bode ‚papež‘!«

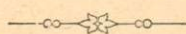
Najbolj oblastni in mogočni so bili rokovnjači v prvi polovici 19. stoletja 1800 do 1853. Spomini na-nje — ménim — so ohranjeni po vsem Kranjskem, vsaj med starejšimi ljudmi. Veliki Grogga, črni Jurij, Dimež in drugi so še dandanašnji strahovi v ljudskih pripovedkah. Nikjer pa jih ne pomnijo tako dobro, kakor v kamniškem, brdskem in kranjskem sodnem okraju, ker tukaj, v bližini svojega središča, so najhuje razsajali in kolovratili.

(Dalje.)

¹⁾ »Novice«, VI. 1848, str. 185.

²⁾ »Slovenski Narod«, VIII. 1875, št. 121.

¹⁾ »Slovenski Narod« I. c.

Schopenhauer.

(Slika iz novejše modroslovne in kulturne zgodovine. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Arthur Schopenhauer se je porodil iz imovite rodovine v Gdanskem (Danzig) dné 22. februvarja 1788. Njegov oče Henrik Floris Schopenhauer je bil bogat kupec v Gdanskem. A ni mu bila sreča tako mila v drugem oziru, da bi bil namreč imel tudi po duhu dobra in blaga roditelja. V tej rodovini je bila namreč blaznost nekako dedna: njegova stara mati je zblaznela, njegov strijc Karol Gottfried je z razkošnostjo pamet svojo na pol zapravlil, in Arthurjev oče sam, ki je bil zelo strastnega in silovitega značaja, imel je v svoji starosti včasih mračne trenutke. Po očetu je Arthur dokaj trdosti in mračnosti poddoval. Mati mu je bila znana »Johanna Henriette Schopenhauer«, znana kot pisateljica. Posebne duhovitosti ni imela po naravi, tudi blagih duševnih lastnosti ne. A bila je lepe vnanjosti in podala 18 let stara deklica roko 20 let starejšemu, nikakor ne lepemu kupcu. Prave medsebojne zakonske ljubezni ni bilo med njima, a bila sta oba kolikor toliko drug z drugim zadovoljna. Pri svojem možu je našla mlada žena mnogo knjig in jih je kaj rada čitala. Tako jo je prijela želja, da bi bila pisateljica, in reš se je pozneje zelo bavila s pisateljevanjem. A posebne cene to ni imelo, in celo njen sin ni pozneje sodil ugodno o materi pisateljici. Hvala in čast sta ji bili nad vse. V tej hiši ni bilo drugega krščanskega značaja, kakor nekatere protestantske šege — brez pravega duha, brez resnice. Arthur je vzrastel brez prave vzgoje. On sam se je sicer pozneje s to vzgojo hvalil, češ, da je bila »brez predsodkov, vsestransko liberalna že od prve otroške dóbe — torej drugačna, kakor je vzgoja večine nemških učenjakov.«¹⁾

Da so bile gmotne razmere njegovega očeta zelo ugodne, vidi se tudi iz tega: Ko so prišli l. 1793 Prusi v Gdansko in je zasedli, zapustil je oče njegov to mesto in se naselil v Hamburgu, dasi je imel pri tem precejšnjo izgubo. A Prusov ni maral kar nič. Tudi je ta mož rad potoval, in ko je bil Arthur še jako mlad, že je bil tudi on na potovanju. Zlasti ga je oče vzel kot 9letnega dečka sabo na Francosko in ga tam pustil pri kupčijskem prijatelju v Havre-u čez dve leti. Tu se je pa sprevrgel popolnoma v Francoza, kar je oče tudi nameraval. Ko se je vrnil po morju sam domov v Hamburg, ni znal več nemščine in se je le polagoma privadil »trdih zvokov« tega jezika. Dali so ga v neki zasebni zavod, kjer se je učil tudi nekoliko latinščine, a le malo. Sam je omenjal pozneje, da se je naučil latinščine še le v 19. letu — v šestih mesecih. Oče je namreč nameraval vzgojiti ga za kupca, kakor je bil sam.

V letih 1803 in 1804 je bila zopet cela družina na potovanju — Arthur je imel še eno sestro — in sicer v Belgiji, Angliji, Franciji in v Švici. Mati Johanna je to potovanje popisala. Na Angleškem so ostali šest mesecev, in tu se je Arthur seznanil z angleškim jezikom in slovstvom, katero je pozneje jako čislal. Le pobožnost (Bigoterie) Angležev mu ni bila všeč. »Ko bi vendar mogla baklja resnice prežgati to temo!« pisal je starišem. Mati pa mu je pisala: »Krščanstva dobivaš že dovolj, in ne morem se hudovati, da se ti zdi nekoliko preveč.« Ko je bil pozneje nekoč v Gentu pri slovesni maši, polastilo se ga je »čustvo pobožnosti s silo; toda nekam čudno«, zakaj tega ni bil vajen v mladosti med protestanti, »katerih kričeče petje ljudem ušesa trga, in se mora človek premagovati, da se ne smeja množici bleketajoči z razprtimi gobci.« Tako je govoril naš filozof o

¹⁾ Gwinner: Arthur Schopenhauer aus persönlichem Umgange dargestellt. Leipzig. 1862. — Gwinner je svojemu junaku jako prijazen, da, prav občuduje ga.

veri protestantovski, v kateri je bil vzgojen.

Ob novem letu 1805 vstopi Arthur v kupčijski nauk pri senatorju Jenischu v Hamburgu. Nekaj mesecev potem pa mu umre nagloma oče, in sicer skoro gotovo vsled samoumora. Mož je bil čmeren, vedno poln strahu in nejevolje. Bal se je, da ne bi izgubil svojega imetja. Tako je mogel sin po takem očetu marsikaj temnih in mračnih na-

zorov o življenju podedovati. A poleg tega je podedoval tudi lepo imetje, ki se mu ni zdelo, kar si bodi. »Ko bi bil jaz reven, ako bi bil moral živeti od filozofije in uravnjavati svoje nauke po zapovedih vlade, pognal bi si bil krogeljo skozi glavo«, rekel je nekoč svojemu prijatelju Frauenstädtu.¹⁾

(Dalje.)

¹⁾ Janssen, »Zeit- u. Lebensbilder«, 1889. V. str. 300.

Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in v pismu.

(Piše France S. Lekše.)

(Dalje.)

9. „Cesarjevič,-a, kraljevič,-a.“

Nekim našim novinam se je priljubila nemščina »prestolonaslednik« namestu *cesarjevič* ali pa *kraljevič* ali skratka *naslednik* za nemški Thronfolger. Prestolonaslednik je že inace nerodna beseda in tudi nepoznana ljudstvu. Tudi v najboljši naš slovar se je vtepla.¹⁾ Ljudstvo pozna besedo *naslednik*, in ta tudi zadošča, ne da bi ji še morali pristaviti »prestol«. Postavim papežev naslednik. Nepokvarjen Hrvat in Srb kakor tudi Rus ne rabi besede »prestolonaslednik« za nemški Thronfolger. Rus pravi: *carévičъ* der Thronfolger in *carévna* die Thronfolgerin, *korolevičъ* Erbprinz, *korolevna* Erbprinzessin.

10. „*Gledé*“ se rabi pri nas navadno z roditeljem, *gledé* tega²⁾ itd. Ménimo, da to diši dovolj po nemškem duhu. V tej konstrukciji odgovarja nemškemu in *Anbetracht dessen*, mit *Rücksicht auf*... Znano pa mora biti vsakemu, da je *gledé* stari deležnik (kakor *gredé*) in pomeni toliko, kakor *gledajoč*, *gledaje*. Poslednje oblike pa ne moremo

združevati z roditeljem, torej ne smemo ni prve, t. j. *gledé*, katera je ravno tako deležnik, kakor prva. Združevati nam je vedno *gledé* s sklonom, katerega zahteva glagol, čegar deležnik je *gledé*. Potemtakem *gledé to* ali *gledé na to*, *gledé na okoliščine*, *gledé na sposobnosti* itd. In ker sem baš pri prepoziciji: kako je pa bolj prav

11. „*Mej*“ ali „*med*“? Miklosich piše: »... asl. *meždu* zwischen, *meždu*-sobica, nsl. *meju*, *mej*, *jetzt*, *über*-*raschend*, *med*, *das wohl* uralt ist«...¹⁾ In St. Škrabec in Levstik²⁾ sta o tem svoje mnenje izrekla in se izrekla za »*mej*«, torej mi ne ostane nič drugega, kakor opozoriti na to čitatelja in kak primer navesti iz Dalmatina. »Reslozhik *mej* Poštavo inu Evangeliom.« Predg. »Reslozhik *mej* téh Vernih in Nevernih *tèrpljenjem*« *ibd.*, »ali tu je en velik *reslozhik* *mej* tém *tèrpljenjem*« *ibd.* Mi dajemo vsakako prednost stari organski obliki *mej*. *Meja* ne meda, torej tudi *mej*.

12. „*Zakaj*“ je v prvi vrsti vprašalna členica in se naj ne rabi v pisme-

¹⁾ Deutsch - slovenisches Handwörterbuch. Klgrft. 1889. Ant. Bartel, str. 677.

²⁾ »*Gledé* pašnikov«, Slovenska slovnica. Šuman 1884, str. 147 in A. Janežičeva slov. slovnica. (Jakob Sket) 1889, str. 191.

¹⁾ Etymologisches Wörterbuch. Wien 1886, str. 185.

²⁾ Cvetje I., 2 zvezek in Glasnik 1867, str. 44, 60.

nem jeziku namestu vzročne členice »kajti«, piše v »Zvon«-u¹⁾ Jos. Lendovšek, kateri se je tukaj zopet malo vrezal. O teh členicah je pisal že pred dvema letoma najboljši poznavatelj slovenskega jezika P. St. Škrabec,²⁾ kakor bereš: »Beseda »kajti« je potemtakem v pomenu *weil, quia* opravičena v tistih slovenskih narečjih, ketera »ka« ali »kaj« rabijo za *quod*, v naši knjižni slovenščini pa ne; mi imamo za to besedico »ker«, n. pr. »Kajti je vsakši den odiša z dumi, mislila je žena, ka je on te peneze gde zaslüža.« (Glasnik 1866, str. 269.) »— zato na štiri falate, kajti so štirje vetric« (Sv. Bolfenk štr. Vestnik I., str. 46.) »— i kajtistem včini, kajsem mogel, zatosem zapoved izpunil« (Mulih, Posel apostolski, Zagreb 1742). V vseh teh primerih bi v naši knjižni slovenščini menda v resnici ne pisali »kajti«, temuč »ker«; ali v pomenu *denn* se nam je vrinila besedica »kajti« ter je izpodrinila poslednja leta popolnoma naš stari »zakaj«. Očitno po krivici! »Kajti« je namreč relativum, kakor kakti, in torej ne more glavnega stavka začenjati; »zakaj« je pa interrogativum, prvotno stavek sam za-se, vprašanje, na katero se odgovor daje v samostojnem stavku n. pr. »Boga se boj; zakaj on je vsegamogočen in neskončno pravičen« t. j. »Boga se boj!« »Zakaj?« — »On je mogočen in neskončno pravičen.« — »Kajti« namestu »zakaj« potemtakem ne velja; sploh je ta besedica v naši knjižni slovenščini ravno tako napačna, kaker bi bilo napačno »kaj« namestu »kar«. Ako jo rabimo namestu »zakaj«, le podvajamo napako; pustimo jo dotičnim narečjem, ki jo edino vedó tudi prav rabiti. Sploh mislim, da nikar ne mešajmo narečij, ako nočemo zajti v nedoslednost in zgubiti edinstveni značaj naše knjižne slovenščine.« Tako učenj jezikoslovec. »Edinstveni značaj naše knjižne slovenščine« ohranili bodemo le tedaj, ako vzamemo za podlago pisavi fonetiko XVI. stoletja in likamo ter krešemo jezik po knjižnih narečjih. In tudi poslednje govori za »zakaj« in proti

¹⁾ »Ljublj. Zvon« 1889, str. 693.

²⁾ Cvetje VII. 9.

»kajti«, katerega niti nema Dalmatin, temveč le »zakaj«. »Ali ony néfo vfi Evangeliju pokorni. Sakaj Jesaias pravi: Gospod«. . . . Predg. »Najfi fmo my dolshny moliti, nikar le, kadar je nuja vprizho: temuzh véden. Sakaj tu je Bug nam sapovédal«. . . . ibd. »Dokler je on fhe shnymi govoril, je Rahel prifhla s' Ouzami. . . . sakaj ona je Ouce pafla«. I. Mos. buk. 29. Cfr. c. 30. 31. 37. 38. 39. 41. 42. etc.

13. „**Rajni, rajnik, rajna, rajnica**“ Nekatero novine pri nas pisarijo: »ranji, ranjki, ranjca«. Človek bi si lahko izvinil jezik — izgovarjajoč rečene oblike po zakonih današnjih »ortopistov«, »pravilno kakti na pismo«. In rečene oblike so bolj razširjene, kot bi si kdo utegnil misliti. Le čitaj: »Ranjki bil je koma 50 let star«¹⁾. »Za ranjkega častnega. . . člana.«²⁾ »Ranjki bil je kot učenjak. . . . znan.«³⁾ »Ranjci, ranjca gospa.«⁴⁾ »Ko pa nisem hotel v bogoslovje, sprla sva se z ranjkim strijcem.« »Ranjki bil je mirnega. . . značaja.«⁵⁾ »Ranjki, ranji.«⁶⁾ Naj kdo morda govori: »ranji, ranjki, ranjca« — vendar so rečene oblike popolnoma krivo pisane. Zakaj izvedene so od samostalnika: *raj*. Obto se tudi morajo pisati: *rajnik, rajna, rajni, rajnica*, katera izreka je tudi laglja in edino pravilna. Poslednje oblike ima tudi najnovejši besednjak⁷⁾ in zraven tudi: *rajnki, rajnca*, kateri obliki mi niste kaj po volji. Zakaj pridevniki se v slovenščini samostalničijo (substantivujejo) s priponko *ik* in ne *ki* ali *njki*. Prim.: pokojni, pokojnik (javalne je kdo slišal pokojnki ali pokonjki), najemni, najemnik, služabni, služabnik itd. Miklosich tudi nima rečenih oblik, temveč piše v svojem besednjaku⁸⁾: »nsl. *raj, rajni*, der selige, verstorbene: *rajni* brat, *rajnik* brat, *rajnica* mati.« Po

¹⁾ »Nova Soča« št. 1, 1890.

²⁾ »Slov. Narod« št. 50, 1890.

³⁾ »Popotnik« št. 3, 1890.

⁴⁾ »Slov. Gospodar« št. 4, 1890.

⁵⁾ »Ljublj. Zvon« 1890, str. 68, 186.

⁶⁾ »Slovenec.«

⁷⁾ Deutsch-slovenisches Wörterbuch. Klagenfurt 1889. Anton Bartel, str. 617.

⁸⁾ Etymologisches Wörterbuch. Wien 1886, str. 272.

nekih časnikih je izpodrinil »pokojni, pokojnik« ljudstvu priljubljenega *rajnaga, rajnika*. — Enako krivico delajo tudi pri nas v govoru in pismu besedi:

14. „*Meščan, -ana*“, in njegovemu pridevniku »meščanski«. Čitaš lahko večkrat, slišiš pa skoro vsak dan govoriti »mestjan« — kajpada! med omikanci —, ker kmet navadno pozna le »purgarja«. In temu se ne čudi! Saj tako piše tudi najnovejša slovnica; ¹⁾ in najnovejši besednjak ²⁾ je pomaknil »mestjan-a« za stopnjo nazaj: bolje, da bi mu dal slovo in dal »grajanstvo« v slovenskem knjižnem jeziku edini obliki »pravilnejši«, da ne rečem, edino pravi *meščan*. »Janežič je imel meščan, meščanka, kar je pravilnejši« piše Lendovšek ³⁾ in Levstik ⁴⁾: »do konca pogrešno je pisati: mestjan ali mestnjan« in po takem, ménimo, je popolnoma napačno tako govoriti. Slovnica ⁵⁾ nas uči, da *stja* daje *šča*, naj ne bode to samo na — papirju, kakor več drugih rečij pri nas Slovincih. Dajmo torej slovo »mestjanu« in poprimimo se »meščana«, za katerega tudi govorita ruski »měščaninъ«, in češki »mešťan«, kjer je sicer št iz starejšega *šč*, kakor najdeš v starih spomenikih. Nadalje imenujemo stanovnika vasi — *vaščana*, trga — *tržana*, in dosledno »stanovnik kacega mesta, der Stadtbewohner«, piše Levstik, »imekuje se *meščan*«. Ali neka druga — nejasnost, nerazločnost je tu. »Zakaj, če pravimo meščan, to ni Bürger, temuč Städter, če pravimo državljan pa je že Staatsbürger« piše učeni P. Škrabec. ⁶⁾ No — da bi za las tako bilo, ne vem. Ker če češki mešťan pomeni »Bürger,

Stadtbewohner, Städter« ¹⁾ in hrvatskemu »gradjaninu« se ista godi, zakaj tudi ne bi naš »meščan« mogel biti: »Städter in Bürger« ²⁾, tega prav umeti ne morem, manje pa še dokazati. In če je »tržan — Bürger eines Marktes, Marktbewohner, ³⁾ zakaj ne bi potem tudi bil meščan, Bürger einer Stadt, Stadtbewohner, Städter«? Toda dobro bi bilo, da bi se tudi pri nas ločili besedi in pojma »Bürger, Städter«, in sicer za poslednjo že imamo slovensko besedo *meščan*, za prvo pa si vzemimo besedo:

15. „*Grajan, grajanski*“ Javaljne se kje sedaj govori beseda *grajan*. Bila je »nekedaj gotovo tudi pri nas domača, saj je iz nje izpeljano grajanski (grenske) in bi nam bila potrebna tudi še dandanašnji«, piše P. Škrabec. ⁴⁾ Pridevnik *grajanski*, kakor tudi samostalnik nista popolnoma nepoznana slovenski knjižnosti. Tako sem čital že v »Novicah« »*grajanske* pravice, bürgerliches Recht in *grajanstvo* Bürgerschaft ⁵⁾ in pri Levstiku ⁶⁾ *grajàn*, kdor živi v gradi«. Tudi *meščan* ni še popolnoma vkoreninjena med ljudstvom. Zato bi bilo dobro *grajana* postaviti namesto »purgarja«. In kakor je po nekaterih krajih splošno še bil v navadi »lerar in šolmešter« pred nekoliki leti, in ja je izpodjedel sedaj popolnoma že slovenski *učitelj*, takisto bo v kratkem slovenski *grajan* vzel nemškemu »purgarju« med Slovinci grajanstvo. Dobro bi bilo, rečeno besedo rabiti posebno v ukovitih in znanstvenih spisih, kakor tudi v govoru med izobraženci. Govoreč pa s preprostim ljudstvom in pišoč zanj, prideni včasih slovenskemu *grajanu* nemškega »purgarja« za tolmača.

¹⁾ A. Janežiča slov. slovnica. Dr. Jak. Sket 1889, str. 122.

²⁾ Str. 113 op. c.

³⁾ »Ljubljanski Zvon« 1889, str. 568.

⁴⁾ Nauk slov. županom. Levstik. Ljubljana 1880, str. 175.

⁵⁾ Slovenska slovnica za srednje šole. J. Suman 1884, str. 11.

⁶⁾ Cvetje II. letnik, 2. zvezek.

¹⁾ Nový slovník kapenský jazyka českého i německého, sestavil Josef Rank v Praze 1882, str. 394.

²⁾ Cfr. Anton Bartel. Deutsch-slovenisches Wörterbuch 113.

³⁾ Ibid. str. 113, 435.

⁴⁾ O. c.

⁵⁾ »Novice« 1849, str. 95 in »Novice« 1848, str. 154.

⁶⁾ O. c. str. 178.

Nekaj jezikoslovnih posebnostij v Kranjski Gori.

(Zapisal *Tine Brdnik*.)

Ce je resnično, da imajo ljudje vsake fare, da, vsake vasi, svoje posebnosti v govorici, tem gotoveje je to po takih krajih, ki leže ob mejah. Kranjska Gora je tak kraj. Ta fara meji namreč na koroško in goriško stran.

Goriška ni sicer mnogo vplivala na narečje ondotnih stanovnikov, pač pa je s Koroškega marsikaj prešlo med sosednje Kranjce. Vzrok obojni prikazni je v tem, da je zveza z goriško stranjo dosti manj živahna, nego s koroško. Pot do goriških Slovencev v Trento je težaven, peščen in kamenit prehod, zgolj le za utrjene pešce, a pot na Koroško je starodavna cesarska cesta, speljana »čez Koren« v Beljak in dalje.

Akoravno pa so najbližnji sosedje slovenski Gorotanci, vendar se je zaneslo ravno s Koroškega in deloma tudi z nemškega Štajarja dokaj nemških tujk v Kranjsko Goro. To pa zaradi tega, ker možaki hodijo čez leto »v Nemce« (koroške in štajarske) drvarit. Tudi marsikak pastir, ki ga pošljejo slovenski stariši za kako leto »v Nemce«, zatrosi, povrnivši se, med vrstniki in otroki marsikatero tujko. A kljubu temu se čuje mnogo pristnih slovenskih besedij, ki utegnejo slovenskega jezikoslovca zanimati, bodisi zaradi pomena, bodisi, ker so take oblike redke. Zanimivo pri tem je zlasti še to, da rabijo stanovnikom za nekatere pojme zgolj le iz tujščine vzeti izrazi, za druge pa imajo ravno take besede čisto slovenske, katere se sicer med večino slovenskega naroda slišijo le izposojene ali potujčene.

V naslednjih vrstah podajam nekaj takih posebnostij prepuščajoč strokovnjakom, ko bi hotel ta ali oni kdaj nadrobneje pisati o njih.

Abnjek, eka, pokrov pri peči, tudi pokrovki pravijo tako; pri »mečkáh« (mertergi, Mehltruhe) pa je le pokrov.

Ahlisek, ska, oklešček, odsekan in okleščen del ali konec veje ali vrha.

Ašláven, neumen in smešen.

Atja, oče, gen. sing.: atju, dat.: atju, acc.: atja, atjo, voc.: atja, atjo, loc.: atju, instr.: z atjam, atam, nom. plur.: atji.

»*Bark* sem ga!«, maram zanj (ironično).

Barva, (sic!) Farbe.

Bižov, (bižol), fižol.

Breme. »V breme so se prijeli«, oklenili so se drug drugega.

Brina, smreka.

Brincelj, smrekov vrh.

Cita, e, samost., naglica. (Lat. prislov cito.)

Čeljad, i, otroci, starosl. čedo, otrok.

Čompe, čomp, krompir.

Čvešpi, ov, mošk. sp. Zwetschken.

Čvežen, na, Draht. V »Ljubljanskem Zvonu« IX. 2, 99, 100 izvaja dr. K. Štrekelj ta samostavnik po Matzenauerju in Sandersu iz Zieheisen = Zugeisen = Drahteisen.

Čvič, a, krik.

Drvnica, drvarnica.

Dvajstê, 20, *tristê*. 30, *štiredí*, 40, *petred*, 50, *šestred*, 60, *sedemred*, 70.

Fajndati, sovražiti, s kom skregan biti, (n. feinden).

Faže, faž, butare za kurjavo; (laško: fascina, fáscio, lat.: fascis.)

Frata, e, prostor v gozdu, kjer je vse posekano.

Grolca, e, jagoda pri molku.

Hriber, bra, kjer svet visi na dve strani.

Ivelca, ilovica.

Jednó, ena (ženska), n. pr. jednó te čaka.

»*Jérko* se držati«, grenko, žalostno se držati.

Jéškati, (in sem spadajoči) *nazarén-skvati*, *maríjati*: Jezus, Ježeš, Nazarenski, Marija (kadar se bolj začudi Namarija) izrekati.

Ježva, e, gajzlja, bič.

Kájati, geniren, n. pr.: Ali te roka (ker je ranjena) nič ne kaja?

Kamaráči? Čul sem le stavek: V kamaráče te bom dejal, med kolena te bom dejal, stisnil.

Kapús, úsa, zelje kiselo. Govori se: Kiseva jed. (Laško: Capúccia, Häuptchen-salat.)

Kazen, zni (sing.), obresti, Zins.

Klada, e, na tla podrto drevo.

Kôj? namesto: kaj? — Vselej pa: Kaj si star? ali kaj let si star?

Kónjcelj, kobilica, Heupferd (Locusta).

Krótvati, klatiti sadje.

Kvôbek, klobuk.

L'kí, précej. *Ki*, kar. N. pr. l'kí pridem, précej pridem; ki sam prinesi, kar sam prinesi.

Luža, e, blato na cesti.

Márnjati, govoriti.

Med, predl., = nad; med-sé, navkreber; pod-sé, navzdol; táma, tam; táma-le, tám-le; gorta, hinauf; tóta-le (ženska), dieses (Weib) da; tóta béži, gehe hin.

Médenca (sic!), knoflja.

Meša, maša.

Mešta, žganjci.

Mihél, a, plur. mihéli, čmrlj.

Mô, morem, n. pr. ne mô vsega sam, ne morem vsega sam.

Nagnjívati se, hud postati, zameriti.

Naplatíti besedo, na pol povedati ali eliptično govoriti, n. pr. ko bi rekel: »Bi že povedal, toda . . .«

Nazamánsko, medmet, izraz začudenja. (Konec.)

Čutno predstavljanje pa mišljenje in zakoni mišljenja.

(Modroslovna razprava. Piše dr. Ivan Svetina.)

(Dalje.)

Vse do sedaj popisano predstavljanje brez ozira na vpliv naše volje moremo imenovati čutno predstavljanje, zato, ker se neposredno naslanja na čutno zaznavanje, to pa na posredovanje čutil in čutnih živcev. Katere predstave se obnavljajo v zavesti in kako se združujejo in razdružujejo, to je odvisno od kakovosti predstav samih, ki so že v duši, in od vplivanja novih zaznav. Oboje pa ima svoj poslednji vzrok v vplivanju zunanjih predmetov na naša čutila in na čutne živce.

Čutno predstavljanje je torej neprestani tok ali vedno menjavanje, združevanje ter razdruževanje predstav v zavesti, ki se vrši brez vplivanja volje po naravnih zakonih predstav.

Čutno predstavljanje še ni nikako mišljenje. Ono se nahaja tudi pri živalih in je najvišji pojav živalskega notranjega življenja, rečemo lahko: živalske duše, ako hočemo to, kar oživlja živalsko telo, tudi imenovati dušo, dasi je ta živalska duša bistveno različna od človeške. Pri

človeku se nahaja čutno predstavljanje čisto tako, kakor smo je zgoraj popisali, samo v sanjah. Takrat človeški um in volja ne delujeta, in predstavljanje se vrši samo po mehanskih zakonih obnavljanja in združevanja. Zato nastajajo v sanjah včasih jako čudne in smešne ter brezsmiselne zveze in skupine predstav. Domišljije tu ne brzda ne um ne prosta volja, zato ustvarja v duši podobe, ki se morajo razdreti in razpršiti, ko se prebudimo in se zopet prične delovanje višjih duševnih močij. Kadar je človek vzbujen, takrat se njegovo čutno predstavljanje ne more nikdar popolnoma odtegniti vplivu volje. Vendar je pa ta vpliv lahko večji ali manjši. Včasih se zgodi, da je jako majhen, da se kdo nekako prepusti samo svoji domišljiji. Tedaj pravimo, da ničesa ne misli, ali da sanja ob belem dnevu.

Na podlagi čutnega predstavljanja se razvije pri človeku mišljenje. Človek ima namreč zmožnost, da more prosto poseči v tok čutnega predstavljanja, ki se vrši po vplivanju zunanjih predmetov in po zakonih obnavljanja in združe-

vanja predstav. Predstave, katere bi po tem vplivanju in po teh zakonih izginile iz zavesti, more svojevoljno pridrževati, more jih primerjati z drugimi predstavami, ki so v zavesti, ali katere si svojevoljno pokliče v zavest, in ako hoče, more združevati predstave, ki bi se po navedenih zakonih same nikakor ne združile. Obratno more zopet odganjati predstave, ki silijo v zavest; združevanje njihovo, ako se mu ne zdi primerno, more zabranjevati, in že nastale nepovoljne skupine more zopet razdirati in jih popolnoma razpršiti ali zavreči. Pri tem se ozira na kakovost predstav in ima pred očmi določen smoter. Umno preudarja, katere predstave in kako naj jih združuje, da ta smoter doseže. To delovanje človeškega duha imenujemo mišljenje.

Opažajmo n. pr. učenca, ukvarjajočega se z reševanjem matematične naloge, ki mu prizadeva mnogo truda. Ne moremo mu sicer gledati naravnost v dušo, a iz lastne izkušnje moremo mnogo sklepati, ako se spominjamo, kako se je nam godilo v podobnih slučajih. Mirno zrečemu v matematični zvezek, posije prijazno solnce na pisalno mizo. Lep dan je. Jako prijetno bi bilo iti na sprehod. Drevored, Šiška, tovariši-součenci: vse te predstave mu silijo v zavest. A pridni učenec odžene vse; nalogo hoče prej izvršiti, potem pride drugo na vrsto. Še enkrat pazljivo prebere nalogo. Obnavlja si v svoji zavesti različne izreke in pravila, ki se jih je učil. Slednjič nastavi nalogo, računa; a rezultat je neprimeren, gotovo napačen, to vidi na prvi pogled. Kje je pomota? Išče jo in najde, da ni rabil pravega pravila. Razdere torej in zavrže vse, kar je naračunal po tem pravilu. Sedaj računa vnovič in sicer po pravem pravilu. Rezultat je jako primeren, in učenec ima veselo zavest, da je prav izvršil nalogo. Duševno delovanje tega učenca je bilo mišljenje. Tudi tu smo opažali, kakor pri čutnem predstavljanju, obnavljanje in zatemnjevanje predstav v zavesti, njihovo združevanje in razdiranje nastalih skupin. A vse to se ni godilo kar mehansko in — rekli bi — slepo, ampak tu je z nravno svobodo gospodovala učenčeva volja.

On je izbiral in volil med predstavami: to je sprejel, ono zavržel, iz nekaterih predstav je sestavil skupino, druge je zopet izločeval iz skupin, ali pa je celo nepovoljno skupino razdrl in zavržel. In ne samo volja, ampak tudi učenčev um je tu deloval. Ako je hotel učenec nalogo prav izvršiti, ni smel katerih koli predstav združevati v kakoršne koli skupine, ampak moral se je ozirati na njihovo vsebino ter izbirati in združevati tako, kakor je bilo za njegov namen potrebno.

To je torej prvi znak mišljenja, da je svobodno in razumno duševno delovanje. Že iz tega razvidimo, da mišljenje ni le čutno predstavljanje na višji in popolnejši stopinji, ampak je od tega bistveno različen duševni pojav. Tu ne delujejo več slepe tvarinske sile po nepremakljivih naravnih zakonih, kakor se to godi v čutnem predstavljanju. Tu pač vse odločujejo vtiski zunanjih predmetov na čutila in čutnice in pa zakoni obnove in združevanja predstav. Mišljenje pa je delo višjih dušnih zmožnostij: uma in proste volje, in se ne vrši po naravnih, ampak po nravnih zakonih, ki ne silijo, ampak le velevajo. Zato se žival, ki nima uma in proste volje, nikdar ne more povzdigniti do mišljenja. Ali da sklepamo bolj pravilno: ker nas izkušnja uči, da se žival nikdar ne povzdigne do mišljenja, zato moramo trditi, da živalska duša nima uma in proste volje, da je torej bistveno različna od človeške duše, katera je po teh svojih dragocenih darovih podobna Bogu, ki ima najpopolnejši um in najboljšo voljo. Naj ima žival še tako popolne čutne zaznave, naj se razvije njeno čutno predstavljanje do najvišje stopinje, od mišljenja je vedno bistveno različno. Razlika je taka, kakor med ladijo brez krmarja, s katero se igrajo valovi ter jo vetrovi drvé po viharnem morju, da nihče ne vé, kam, in pa dobro urejenim parnikom, katerega razumen poveljnik vodi naravnost proti določenemu mestu. — Ali naj rabim še drugo priliko, ki je morda primernejša. Ko sem bil v minolem poletju na visokem Triglavskem pogorju, bilo mi je skoro nekako tesno

pri srcu, ko sva z dragim tovarišem korakala ob robu velikanske gorske kotline, ki jo imenujejo »Pekel«. Okrog in okrog sama siva skala, tu štrleča visoko proti nebu, tam meleča se v globok prepad, kojega dno je pokrito s snegom in ledom. Nikjer ni videti ne grmiča ne travice, nikjer ni slišati drugega glasú, nego samo neprijetno žvižganje mrzlega vetra. Tu ni najmanjše sledi »človeškega uma in dlana«, tu gospodarijo le divje naravine sile. Ko prehodiva to kotlino, pokaže se nama naenkrat v primernem zatišju mala hišica — Dežmanova kočica ob vznožju Triglavovih pečin. Kako dobrodelno je ta pogled vplival na-me! Veličastno je res vse, kar tam gori gledaš daleč in daleč na okrog, a vse je v divjem neredu, brez smotra. A ta skromna hišica ti priča, da je tu delovala drugačna moč, kakor so slepo delujoče naravine sile. Umni človek si je tu postavil pribežališče, ki prav primerno izpolnjuje svoj namen.

Glej! vse to, kar sem takrat zrl v onem veličastnem, a divjem pogorju, zdi se mi nekaka podoba živalskega

čutnega predstavljanja, a ona hišica tam gori mi je podoba človeškega mišljenja. Res je sicer, kar poje pesnik o onih skalnatih pečinah:

»Sklad na skladu se vzdiguje
Golih vrhov kamni zid;« —

a vse one sile, ki so nagromadile tiste velikanske sklade, niso mogle sezidati one skromne hišice. Tu je bilo treba človeškega uma, ki je skladal kamenje ne sicer v velikanske sklade, a zato pa razumno in tako, da se je dosegel določeni smoter. Enako tudi one sile, ki delujejo pri čutnem predstavljanju, ne morejo ustvariti niti najskromnejše misli.

Z dosedaj povedanim smo že nekoliko označili mišljenje, a ne še popolnoma; tudi še nismo zadostno pokazali, kako se razlikuje mišljenje od čutnega predstavljanja. Vse čutno predstavljanje ni drugega, nego obnavljanje in zatemnjevanje predstav v zavesti in pa njihovo združevanje v razne skupine, katere nekaj časa ostajajo v zavesti, potem pa zopet izginejo, kadar jih zatemné druge predstave ali nove zaznave.

(Dalje.)

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Knjige „Slovenske Matice“.

„**Letopis Matice Slovenske za leto 1889.**“ Uredil dr. Lovro Požar. V Ljubljani. Natisnila »Narodna Tiskarna«. 1889. Str. 360. Cena 1 gld. 30 kr. — Vsakdo sodi najraje po svojih željah, po svojem okusu in svojem delokrogu. Po tej svoji posebnosti rečem rad, da mi ta Letopis posebno ugaja. A zdi se mi, da tudi drugi čitatelji ne bodo ugovarjali tej sodbi, naj se ozirajo na vsebino, ali na obliko. Po malem »Spominskem listu petindvajsetletnice ‚Maticе Slovenske‘« — pesmi, katero je zložil g. Jos. Cimperman — nahajamo najprej zanimiv spis S. Rutarja: »Prazgodovinske

izkopine po Slovenskem« (str. 1—63), govoreč o izkopinah sploh, o raznih dobah prazgodovinskega človeka in o izkopinah l. 1888 posebej. To polje napredujočega znanstva je zelo težko: ne, kakor bi težko bilo napisati iz raznih knjig vsakovrstne verjetne in neverjetne stvari o prazgodovinskem človeku, marveč težko je iz posameznih predmetov povzeti zanesljivo, resnično sodbo. Kako se je »prazgodovinarstvo« v svojih naukih lovilo in iskalo ravnotežja, to je znano, znano tudi, da se je marsikakemu preiskovalcu v najdrznejših in najgenijalnejših hipotezah primerilo kaj smešnega, kakor n. pr. l. 1875 K. Merku. O slovenskem spisu pa lahko rečemo, da hodi večinoma po varni in zanesljivi poti, da se varuje pretiravanja. Ker upam, da bodem mogel čitateljem preje ali sleje podati

nekoliko črtic o tem zanimivem predmetu, in se bode možno takrat ozreti natančneje na ta spis, zato naj opomnim tu samo, da se mi zdi na str. 38 število 4000 let pr. Kr. nekoliko preveliko; drugodi se ogiblje g. pisatelj previsokih števil, katere drugi pisatelji v največji obilici trosijo. Pisava je tu pa tam pretrda in preveč po nemškem slogu zasukana: sicer je pa spis res dragocen. V bodočih Letopisih bode gospod pisatelj redno poročal o izkopinah. — G. Janka B—a spis »Ženitovanjski običaji Belih Kranjcev« (str. 64—84) razvedruje utrujenega čitatelja in nam predočuje prav mično narodno življenje Belih Kranjcev ob najveselejših dogodkih — ženitninah. Iz spisa se kmalu vidi, da je povzet »iz vira«, hvalevredno je, da se je oziral opisovatelj tudi na druge spise te vrste. Upam, da je spis zadovoljil in oveselil vsakega čitatelja. — Istega pisatelja »Križi v Gribljah« je le majhen (str. 85—87) spis narodnega običaja. Vrinili sta se dve pomoti: na str. 80 v. 20 čitaj »izvrtan hleb«, ne pa »izvrsten hleb«, zakaj oni hleb se zove tudi »vrtánj« od »vrtati«; na str. 87 v. 13, pes. 2. čitaj: Tamo ima (ne: i) zelen bor. — G. I. Steklasa nam podaje po svoji navadi zgodovinski spis in sicer »Herbart Turjaški« (stran 88—121): Herbart Turjaški (1528—1575) je znan vsakemu Slovencu, zato je bilo prav umestno, opisati ga obširneje. — Tudi pisatelj sledečega spisa »Starejši slovenski teksti« (122—202), gosp. Vatrosl. Oblak, nam je dobro znan. Zanimiv je v tem jezikoslovnem spisu slov. prevod zakona iz l. 1582; našel ga je rajni Dežman v dolškem arhivu. Največ spisa pa zavzema slovnični pregled jezika starih slov. tekstov. — »Kosovo polje« (str. 205—219) je zemljepisno in zgodovinsko opisal Simon Rutar. Zakaj je ta spis primeren času, tega ni treba praviti: kdo se ne spominja iz šolskega uka Vidovega dne 1389? — Enako je za druge čitatelje zanimiv spis gosp. Ivana Šubica: »Fotografija« (str. 220—262). Kdor hoče kaj zvedeti o tej važni umetnosti, pa tudi kdor se hoče ž njo pečati kot amatér-fotograf, v spisu dobi vse polno pojasnil in navodov. Poleg tega ima spis šestnajst malih slik. Ne samo, da bode marsikdo gospodu pisatelju za ta spis zelo hvaležen, nadejati se moremo, da bode pridobil med Slovenci mnogo učencev za to umetno, zabavno in res koristno delo. — »Biblijografija slovenska« (str. 263—281) in »Letopis« (str. 282—294) imata v knjigi stalno mesto. — Pisava v celem Letopisu je pravilna, vseskozi se opaža spretno urednikovo delo, ki je njemu lepa zasluga, a čast Matici.

~~~~~

„**Junaki.**“ Spisal slovenski mladini Franc Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. 1. knjižica. V Ljubljani. Izdala in založila »Družba svetega Cirila in Metoda«. 1889. (Knjižnice družbe svetega Cirila in Metoda IV. zvezek). 8°. Str. 88. Cena 25 kr. — Knjižica, ki ima na četrti strani dobro zadeto sliko blejskega jezera, sme se imenovati domoljubno delce posebne vrste. Knjige take vrste dosedaj še nismo imeli. Pisatelj je na polju slovstva za mladino že znan. Tu se

kaže kot zvedenega domačega povestničarja. Taki dogodki, taki vzgledi bi se kmalu poizgubili, ako bi jih ne rešila spretna pisateljeva roka. Tu se nam kažejo vzgledi junaštva iz vseh stanov, največ iz vojaškega. In vsi junaki so domačini! Nekateri spisi so naravnost klasične vrednosti: Anton Usar, duhovnik — junak; Matija Pavlin, trobec devetega lovskega polka; Srčne Blejke; Turki pred Radgono. Opomniti pa moramo, da »za mladino« je ta knjižica vendar pretežka, to sem sam izkusil. Mladina vé še malo o polkih, kompanijah in drugih vojaških uredbah. Tu treba ali pojasniti, ali pripovedovanje drugače zasukati. Tudi je za mladino pripovedovanje, kako je Lazarić spodil Francoze iz Istre, predolgo, pretežko. Kaj takega otrok ne umeva.

Gospod pisatelj sam mi priznava brez dvoma, da je tako. Zato bi bilo morebiti boljše, da bi se (ako tudi ne v prihodnji II. knjigi, vsaj v poznejših zvezkih) izpustilo »slovenski mladini«, ker zadnja beseda ima pri nas ožji pomen, kakor n. pr. pri starih Rimljanih dotična beseda. Nič me ni sram povedati, da sem sam rad čital to knjigo in si marsikaj iz nje zapomnil, dasi ne spadam menda več med mladino.

„**Organizacija vojstva.**“ Cesarskim in kraljevim vojakom v pouk v vprašanjih in odgovorih slovenski in nemški spisal in založil Andrej Komel pl. Sočebran, c. kr. major v pok. V Celovcu 1890. Natisnila tiskarna družbe svetega Mohora. 12°. Str. 41. Cena 20 kr. — Mladi čitatelj, ki nisi umel v »Junakih«, kaj je polk in kaj je kompanija, vzemi v roko to knjigo, in ta ti vse pové, kakor tudi še mnogo več drugega. Zares, ta knjiga je zelo rabljiva in zelo potrebna, kajti o uravnavi naše vojne je treba pač vsakemu omikancu kaj vedeti. V gimnazijah se učé, kako je bila razdeljena rimska vojska, kdo so bili vojaki »primi pili« in kdaj »res ad triarios venit« itd.: koliko bolj treba vedeti kaj o domači vojni. Meni bi se zdelo prav pametno, ako bi se v domoznanstvu povedalo v glavnih potezah, kar moramo vedeti o avstrijski vojni. Zato pozdravljam s tem večjim veseljem to rabno knjižico in jo prav toplo priporočam. Za 20 kr. dobi lahko vsakdo — seveda ako se hoče iz knjige učiti — toliko znanja, da ga odslužen prostak ne bode pripravil v zadrego. Dobiva se knjiga v vseh knjigarnah in pri pisatelju (Gradec, Grazbachgasse 40). Da bi nam mogel vrli pisatelj vojaških knjig napisati še mnoga lepa delca!

„**Temeljni nauk o knjigovodstvu.**“ (I. Jednostavno knjigovodstvo.) Poleg letnega poročila deške meščanske šole na Krškem z dodatki. Spisal dr. Tomaž Romih, učitelj meščanske šole na Krškem. Novo Mesto 1890. Tiskal in založil J. Krajec. 8°. Str. 56, z mnogimi dodanimi obrazci in vzgledi. — Kupčijsko znanstvo je pri nas še le v povojih. Poleg knjige »Kupčija in obrtnija« F. Kočevarja nimamo dela te vrste. Zato pozdravljamo z veseljem to knjigo, za katero bodo izšle pač še druge. »Temeljni nauk« je sestavljen prav pregledno in razlagan prav umevno. Najprej čitamo iz trgovskega zakona one člene, ki določujejo trgovsko knjigovodstvo, potem pojašnjuje gospod pisatelj nekatere iz-

raze, katere je treba umeti, razklada bistvene knjige enostavnega knjigovodstva in naposled podaje še praktičen primer iz trgovskega poslovanja. Zato more vsakdo knjigo umeti in se seznaniti s tako važnim knjigovodstvom. Jezik je pravilen, znanstveni izrazi dobro pogojeni, le »razhod« poleg »prihoda« v pomenu »oddaja« mi ne ugaja. Sploh moramo v slovenščini paziti, da ne rabimo prevečkrat sestavin iz korenine »id« in »hod«, ker je to v nemškem, ne pa v slovenskem duhu. Nемец rabi silno rad besedo »kommen«, bodisi v frazah ali sestavah, Slovenec pa ne. Mnogi kupčijski izrazi so v vseh jezikih sprejeti in jih ne kaže sloveniti. Kjer so pa vendar v jeziku posebni izrazi (n. pr. odnos, prenos, menjica), tam bi ne bilo napačno, ako bi bil poleg slovenskega izraza tudi dotični nemški, ker bi bila knjiga rabljivejša. Želeli bi, da bi se bile nekatere besede etimoložno razložile, n. pr. storno (na str. 9, kjer naj bi bilo »storno-stavek«, ne »storno — stavek«) rimesa, deviza, trata, trasant . . . A to so le moje posebne misli, s katerimi nečem grajati vrlega dela, kateremu le želim, da bi se dobro razširilo in mili slovenščini polagoma vrata odprlo v kupčijsko — dosedaj večinoma le nemško — poslovanje.

Naj bi pa tudi vrli gospod pisatelj mogel in hotel še z drugimi deli obogatiti naše slovstvo!

„Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.“ Prevel, uvod in komentar spisal Franc Brežnik, c. kr. profesor v Rudolfovem. Maribor 1889. Velika osmerka. Str. 135.

To delo je izhajalo v »Popotniku« in je tukaj v posebni knjigi. M. F. Kvintilijana delo: »Institutiones oratoriae« v dvanajstih knjigah ima namen, poučevati v govorništvu in sicer ne samo z nekaterimi pravili, ampak pokazati hoče, kako naj se vzgaja bodoči govornik za svoj poklic. Zato je v tem delu tudi mnogo naukov o vzgoji, in prav zaradi tega si je izbral gosp. prelagatelj tega pisatelja, da ga »pošlje kot prvega pedagoškega klasika med Slovence«. Gospod profesor nam ne podaje celega Kvintilijanovega dela, ampak samo 1., 2., 10. in 11. knjige pogl. 2. A pred prevodom nahajamo v slovenskem delu jako obširen »uvod« (31 str.), razlagajoč vzgojo in zgovornost pri Rimljanih, socialne razmere v Kvintilijanovi dobi, razvitek govorništva pri Rimljanih, Kvintilijanov načrt vzgoje in pouka, njegove nazore o vzgoji značaja, njegov smoter v vzgoji, jezikovne zasluge. — Komentar pred prevedenim izvirnikom je obilen in točen, ponajveč zgodovinski, tu pa tam tudi samó stvaren in celó praktičen.

O tej knjigi moremo reči z dobro zavestjo, da je marljivo sestavljena, skrbno izdelana bodisi po vsebini, bodisi po obliki, in z resnobnim duhom, vzornim mišljenjem navdihnena. Žal, da se piše danes pri nas malo knjig, katere bi prevečala ona zavedna modrost, katere bi podpiralo tako temeljito znanje, kakor to knjigo. Dasi nam predstavlja prelagatelj svojega pisatelja z vso vnemo in ljubeznijo, vendar ne gleda samo nanj, kakor bi bil slep za to, kar ni staroklasično. Marveč takoj v prvi opazki izraža

velevažno, temeljno resnico o razmeri klasičnega poganstva in krščanstva, rekoč, da »v starem veku ni bil še duh od narave celó ločen«, a v krščanstvu »ne postane novorojenec samo ud dotične države, temveč tudi ud cerkve, ki mu podeljuje sredstva . . . za srečno življenje po smrti.« Vseskozi se pozna gospodu prelagatelju, kako ga v vseh naukih, v vseh dogodbah, v razmerah zanima najbolj etična ali нравstvena stran. Tudi njegov izvirnik mu zato najbolj ugaja, ker naglašá tako umevno, da je namen človekov: npravnost, »da mora govornik biti poštenjak!«

Kakor je vreden ta duh vse hvale, tako moram tudi z dostojno hvalo priznati gospodu prelagatelju temeljitost in obširnost v znanju, katero razodeva v uvodu in komentarju. Res, da se je mogel opreti na enaka dela v nemškem jeziku, a ves načrt, vse obdelovanje moramo imenovati njegovo lastnino, kar se lahko spozna in presodi. Tudi jezik nam razodeva skrb prelagateljevo: izbran je in čist. Le to treba opomniti, da je tu pa tam pretežak. Res je, da dela tvarina te težave, vendar se dá vsaj nekoliko tudi ta težava v jasnem, gibčnem slogu premagati.

Srčno želim, da bi za prvim takim in tako (!) obdelovanim pedagoškim klasikom prišli na vrsto še mnogi drugi. Želim tudi, da bi gospod profesor v slovensko slovstvo presadil še marsikak drug staroklasičen proizvod, zakaj on ima sposobnost, kakor tudi prava načela in pravo voljo za taka dela. Kje so nasledniki prevodov: »Kritona, apologije, Sofoklejevega Ajanta, Ksenofontovih »spominov na Sokrata« i. dr.?

„Nova pesmarica.“ Zbirka najbolj znanih slovenskih, hrvatskih, srbskih, bolgarskih, čeških, poljskih in ruskih pesmij. Sestavil Ivan Železnikar. V Ljubljani 1889. Založil Drag. Hribar. Tiskala »Narodna tiskarna«. Str. 304. 16°. V platno vezana 1 gld. 20 kr. — V knjižici je 78 pesmij domoljubnih, 35 ljubavnih, 23 napitnic, 42 raznih, 24 hrvatskih, 6 srbskih, 3 bolgarske, 7 ruskih, 12 raznih slovanskih pesmij. — Knjižica je namenjena rabi pri petju. Zadnjo »pesmarico« je izdal Razlag. 1872. Na tej sloni sedanja, dasi je drugače in res bolj urejena. Namenjena je odraslim, ki jo morejo rabiti za pevanje. Želimo le, da bi se pri nas petje čim dalje razširilo in priljubilo, lepe pesmice udomačile, a slabe opustile. Je-li v tej zbirki vse dobro, o tem naj sodijo drugi. Da ne more biti knjižica brez politične barve, zdi se »pri (!) sedanjih razmerah« samo ob sebi umljivo, in zato mora biti v knjižici (str. III.) neumestna opazka o ruskih pesmih. Zakaj so neki »kočljive«? Ali so češke tudi kočljive? In vendar pravi sestavljalec, da jih je priobčil »razmerno malo«, dasi »so nam najbolj sorodne«. Zakaj torej ne? Nikar ne dražiti brez potrebe!

„Rafael“ ali nauki in molitve za odraslo mladino. Spisal Jožef Krčon, duhovni svetovalec. Z dovoljenjem prečastitega ordinarijata Ljubljanskega. V Ljubljani, 1889. Založila »Katoliška Bukvarna«. Tiskala »Katoliška Tiskarna«. 16°, str. 350—X. Knjiga v platno vezana 60 kr., v usnju 80 kr., z zlato obrezo 1 gld. — O ti knjigi, kakor o molitveniku g. Fr. Marešiča,

rečemo gledé na obliko — vsaj večinoma lahko, da sta nekaki izjemi. »Rafaelova« vsebina je res izvrstna in ne morem dovolj pohvaliti pisatelja, da je podal naši odrasli mladini takega tovariša proti nebesom. Mladim in odraslim čitateljem priporočamo prav toplo »Rafaela«; pisatelju pa želimo, da bi se knjiga kmalu pokazala v drugi izdaji.

„**Hoja za Marijo Devico**“ ali posne-manje njenih čednostij. Po P. Sebastijanu Zajlerju, premonstratencu, posnel B. Bartol, duhovnik. Na svetlo dala družba sv. Mohora v Celovcu. Drugi natis. 1890. Tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu. Cena mehko vezanemu iztisu za ude 40 kr., za neude 50 kr. Veznina stane še posebej za popolnoma v prtú vezan iztis 40 kr., v usnju z rudečo obrezo 50 kr. in v usnju z zlato obrezo 60 kr. Po pošti sprejet iztis 10 kr. več. — To je udom družbe sv. Mohora znana knjiga, ki je tu v drugem natisu. Radi omenjamo, da je poleg izvrstne vsebine tudi jezikovna oblika pravilna in lepa.

HRVATSKO SLOVSTVO.

(Konec.)

Znani narod, katerega je previdnost božja razkropila po celem svetu in s katerega člani so tudi Hrvati lepó obdarjeni, pohvali se lahko s posebno bistrim umom, če je treba zadovoljiti volji in željam čitateljstva. Tudi izdajatelj »Dom i sviet«-a — vreden sin svojega naroda — je spoznal, kaj naj podaje svojim čitateljem, da bodo zadovoljni. On je brzo spoznal, da bi strogo leposlovni list izdajatelju ne koristil mnogo, pa je zato utemeljil list, kateri bi bil nekako v sredini — niti bel, niti črn, kateri bi pa vendar nosil lahko ime leposlovnega lista. In evo ga »Dom i sviet«-a! Žalostna osoda zadela je dakako najpopreje pésmice, katere so vendar prave hčerke lepega slovstva, ker one so bile že v početku in so še vedno povse izključene iz »Dom i sviet«-a. Dakako, takovo blago je drago, a niti jih srednje naobraženi neznam kako slastno ne čitajo. Širje polje pa je ostalo romanom in povestim, katere so si osvojile malone celi »Dom i sviet« od prve strani pa do zadnjih dveh. Vendar tudi tukaj je trebalo bistrega očesa. Dasi se povesti, zlasti romani, radi čitajo, vendar se čitateljstvo ne bi zadovoljilo s kakovimi klasičnimi, nravstveno pisanimi povestmi, nego jih je treba začiniti z obilno mero nenravstvenosti, katera je sedaj posebno v navadi, a k temu morajo biti tudi »srce dirateljni« — v srcé segajoči, ker drugače ne bi dosegli nobenega uspeha. In res, v »Dom i sviet«-u najdeš obilo takovih romanov, kateri ne samó ne blažé srca, nego je trujejo s pogubnimi strastmi, takó, da se je celó neki učeni protestant čudil, da se nihče ne ustavi takemu listu. Ti rečeš morda, da preveč črno gledam in pa da je glavno, da tudi naobraženi svet, posebno pa krasni spol ljubi hrvatsko knjigo: ali odgovarjam, da je bolje, ničesar ne čitati, kakor pa čitati tako kvarljive stvari. Res se bode »Dom i sviet« omilil morda kakovi stari, zapuščeni gospici, katera v svoji sobici prebira »Romanbibliotek«-o in vsaki čas

pogleduje na okno, ali se ne bliža zaželeni vitez in ji donaša srce v naročju, vendar vprašam, kateri pošteni oče in katera skrbna mati bodeta dopustila svojim otrokom — tudi če so že v mladeniški dobi — da čitajo onakove stvari, kakor so Kumičićeve: »Saveznice«, njegova »Otrovana srca«, katera izhajajo v letošnjem »Dom i sviet«-u in mnoge druge stvari, ali bolje smeti, katere se prevajajo iz slovstev drugih narodov. Rad priznavam, da je Evgen Kumičić (Jenio Sisolski) nenavadno darovit in plodovit pisatelj, vendar zakaj opisuje vedno izgubljene, gnjusne in zlobne ljudi, kateri plavajo v človeških strastih? Kaj ni še vedno dobrih ljudij na svetu? Jako se moti, če méni, da bode s svojimi povestmi vzdignil pale in otel izgubljene; njegove povesti pripravljale bodo novih žrtev, trovale mlada srca in vzbujevale strasti — ako bode tako pisal, kakor je do sedaj.

Za povestmi se vrsté smešnice, a za smešnicami opis slik, s katerimi se »Dom i sviet« posebno ponaša. Slik ima »Dom i sviet« obilo, v vsaki številki donese jih osem do deset. Slike predstavljajo obično dnevne svetske dogodke; od nedavna je začel donašati tudi razne slike iz hrvatske domovine, kar je hvalevredno, zlasti pa donaša slike raznih znamenitih osebnostij. O slikah v obče sodim, da so dokaj slabe in mnoge njih jedva malo nadkriljuje slike iz raznih nemških judovskih listov, portreti so pa nekakova vaba za naročnike. Da ne govorim o raznih osebnostih, katere so na svetskem glasu (razni vladarji, škofje, ministri itd.), donaša »Dom i sviet« tudi Hrvate, one, kateri so se na slovstvenem polju odlikovali, še česče pa znamenite pristaše in zagovornike raznih političnih strank, češ leposlovni list »stoji nad strankama«. Dakako, dasi »stoji nad strankama«, vendar donaša raje vladine pristaše, kar posebno prija listu, ker si ga naroči marsikateri naročnik, kateri bi se drugače ne naročil, češ, kako bi ne podpiral lista, kateri donaša slike prevzvišenega gospoda bana — narodnega dobrotnika — prejasne gospe banice in mnogo drugih naših vplivnih oseb. Nu, včasih pa izide v »Dom i sviet«-u tudi slika kakovega hrvatskega rodoljuba — da je volk sit in ovca cela — a obé stranki tolaži z besedami: »Mi smo nad strankama!«

Za slikami se vrsté mali odstavki: »osebne viesti, kronika, umrli i nesreće, književnost i umjetnost (obično samo naslovi knjig), kazalište i glasha, trgovina i promet, šah, rebusi i igre«, a vse završujeta: »moda i šport« z eno modno sliko. Kakor vidiš, prijatelj, list je res jako mnogostran in raznovrsten.

Ta leposlovni list torej je osnovan na zdravem temelju, je najbolji in najpriljubljeneji leposlovni časopis in prinaša narodu zdrave, dobre zabave in pa pouke! Jaz pa pravim, da list nima prav nič hrvatskega, kakor ime in pa to, da je pisan v hrvatskem jeziku, vse, vse drugo je tuje, čisto tuje. In baš zaradi tega bode Hrvate potujčeval fino in počasi, ker je jako umen in zvit, oblečen v hrvatsko obleko, kakor volk v ovčji koži. List, narodu koristen, moral bi imeti povsem drugačen temelj, pa tudi biti v drugih rokah;

kaj bode, ako preide še lepa književnost v roké onega znanega naroda? — Ne slepimo sebe, niti naroda, ne podajajmo mu strupa za hrano, saj je že tako dosti zla na tem božjem svetu!

Pa je li »Dom i svet« res tako potreben? Mnoge in malone najizvrstnejše sile pobereta vsako leto »Matica« in »akademija«, a tudi drugod delujejo pisatelji v raznih manjih listih. In list tudi imajo Hrvati, „Vienac“, kateri hrvatskim potrebam povsem odgovarja in kateri krasi že XXII. leto hrvatsko književno polje. In ker so Hrvati tako hrepeneli po novem listu, zakaj niso podpirali raje svojega »Vienca«, saj je za odrasle in zrele omikance, saj je urednik lani tožil, da ima jedva 1200 naročnikov, kar je vendar premalo za list, kateri izhaja že toliko let in kateri je bil z malimi izjemami vedno več ali manj izvrsten? Oglejva si torej malo še »Vienac«!

Ni treba, da ti omenjam, kaj je »Vienac« hrvatskemu slovstvu. V »Viencu« so se vzgojili najboljši hrvatski pisatelji, in okrog njega so se zbirale vedno najboljše sile. Dežman, Marković, Šenoa in še drugi znameniti pisatelji so urejevali »Vienac«, in popreje, dokler se ni še tako razcvela »Matica«, imelo je leposlovje jedino zavetišče v »Viencu«. Res je predlanskim »Vienac« dokaj zašel, od več strani so ga prijemali in ne po krivem vendar lani se je obrnilo zopet na bolje. Izmed pesnikov so v zadnjem letniku dobro zastopani Hugo Badalić, Jovan Hranilović, Gjuro Arnold, Ivan Lepušić, Silvije Kranjčević, Neki Lj. se je še posebno odlikoval s svojimi erticami: »Bajke i priče« in pokazal, da je izvrsten tekmeč znanega Fr. Mažuranića. Izmed povestij je najboljša povest Ksavera Šandora Gjalskega: »Gjurgjica Agićeva«, v kateri pisatelj izborna črta težave, s katerimi se je bojevali mladi, neizkušeni učiteljici, ko stopa prvokrat iz krila svojih starišev med neznani, pokvarjeni svet. Izvestno se ne motim, če rečem, da je Gjalski (Ljubomir pl. Babić) prvi od hrvatskih pripovedovalcev. Njegovo črtanje je istinito in prikupljivo, vendar nadahnjeno z nekim pesniškim vzletom — on je pesnik in pripovedovalec. Nikakor pa ne morem pohvaliti njegove črtice: »Priča« v 1. številki letošnjega »Vienca«, onako se ne sme pisati! Ne morem, da ne omenim spisa, kateri mi je bil posebnost po vseci v lanjskem »Viencu« in s katerim se »Vienac« lahko ponosi, a to so spomini »Iz Njemačke« od Gjura Turića. Pisatelj nam v kratkih potezah, vendar tako jasno in razumljivo črta vse nemške razmere, da uprav ne znaš, čemu bi se bolj čudil, ali prikupljivemu in zabavnemu pripovedovanju pisateljevemu, ali pa njegovemu bistremu očesu, katero je vsako malenkost zapazilo. To je spis, kakoršnih sem čital malo, in če še povem, da ga blagodejno preveva krščanski duh in pa strogo katoliško prepričanje, ménim, da sem povedal zadosti.¹⁾

Kritika se je še dosti lansko leto gojila v »Viencu«; posebno zanimiva so bila: »Književna pisma«, vendar lahko rečem, da še premalo.

Zdrava kritika nikjer ne škodi. Tudi pri literarnih pregledih bi trebalo malo več točnosti. Ne sme se vse hvaliti, če je tudi svojina bratskega naroda. Mnogokrat je »Vienac« kar obsipal s hvalo znanega češkega pesnika J. Vrchlickega. Rad priznavam, da je on nenavaden talent, da je oblika njegovih pesmij nenadkriljiva, vendar kakšne so mu misli in ideje? Koliko mladih src je že pokvaril! A češko slovstvo le odtujaže in oddaljuje od domačih, narodnih tal, ker »hásni o všem možném, jen ne o tom, co se týka jeho vlasti.«¹⁾

Še nekaj moram omeniti o »Viencu«: slike. Zastopani so tu skoro le slovanski umetniki, posebno pa češki etnografski slikar Jaroslav Věšín, s svojimi lepimi prizori iz slovaškega življenja, A. Chittiusi, V. Brožík in pa nadarjena srbska slikarja Pavel Jovanović in pa Uroš Predić, katera zajemata svoje krasne slike iz bogatega vrela jugoslovanskega narodnega življenja. Slike so same umetnine, izvedene so tako, da služijo listu le na čast, a vse skupaj predstavljajo lep album, katerega je napolnil slovanski duh. Tudi so v nravnem oziru dokaj dostojne. Vendar bi tu pa tam želeli, da bi se slike izbirale strogo in ne jemale v list nikake polu-nage postave.

Z novim letom je dobil »Vienac« mesto prejšnjega gospoda Vjekoslava Klaića mladega hrvatskega kritika Josipa Pasarića za urednika. Od sedaj bode kritika še bolje zastopana v lepem listu, to nam svedoči letošnja številka, a nadejamo se, da bodo urednik zbral pod svojo zastavo lepo število mladih, krepkih, katere se bodejo posvetile duševnemu in nravnstvenemu napredku svojega naroda. Daj Bog, da bode tako!²⁾

Zdravstvuj! Spominjaj se svojega Janka.

„Uzdarje dobroj djeci“ Poklanja Ivan Devčić, ravnujuči učitelj, dopisujoči član hrvatskoga pedagogičkoga književnoga zbora. Svezka I. Gospić 1889. Nakladom piščevom. Tiskom M. Župana. 8°. str. 30. Cena 20 kr. — V malem obsegu imamo tu sedem zares lepih pripovedek, ki so za mladino zelo prikladne. Pisatelj obeta še dva zvezka: mi mu želimo, da jih kmalu izda in pošlje v obilnem številu med hrvatsko mladino.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1889

so nam došle. Tako bode mogla odslej vedno za vsako leto izdajati knjige o pravem času.

1. Kišpatic: „Iz bilinskoga svieta.“ Knjiga treća (Poučna knjiga XIV) Cena 2 glđ. — 2. Rabar: „Poviest rimskih careva.“ Dio drugi. (Svjetske poviesti knjiga IV.) Cena 2 glđ. — 3. Maretić: „Slaveni u davnini.“

1) Pa tudi o njegovi obliki niso vsi glasovi tako ugodni. „Hlídká literární“ n. pr. piše (VII. 1890, str. 58): „Prázdna frásovitost jeho slohu jest už dosti známa; nechutná hromádení obrazu taktéž. Jakmile neví co chytrého povéděti, hromadí prázdna slova, aby vyplnil verš nebo stloukl rym: reim' dich, oder —.“ In navedši neki vzgled, zakliče kritik: „Ano, ano, je to pravda. Rybolov, zlato, vlna — tomu se říká gallimathias!“ — Tako piše Čeh o obliki Vrchlickega.

Uredn.

2) Mi se bodemo pravega napredka srčno radovali.

Uredn.

1) Niso nam pa tako vseč bile črtice o novejši italijanski književnosti. Želimo in prosimo, naj uredništvo natančneje in ostreje sodi, kjer je treba.

Ured.

Cena 1 gld. 60 kr. — 4. Kumičić: „**Teodora**.“ Pripoviest. (Zabavna knjižnica CXV—CXVII.) Cena 75 kr. — 5. Šenoa: „**Sabrane pripoviesti**.“ Svezak drugi. Cena 1 gld. 20 kr. — 6. Vojnović: „**Psyche**.“ Komedija. (Zabavna knjižnica CXVIII—CXIX.) Cena 50 kr. — 7. Sundečić: „**Izabrane pjesme**.“ Uvodom popratilo H. Badalić. Cena 2 gld. — 8. Novak: „**Podgorske pripovijetke**.“ (Zabavna knjižnica CXX—CXXI.) Cena 50 kr. — 9. Harambašić: „**Pjesničke pripoviesti**.“ (Zabavna knjižnica CXXII—CXXIII.) Cena 50 kr. — 10. „**Prievodi grčkih i rimskih klasika**.“ Svezak 7.: Tacitova manja djela. Cena 75 kr. — Torej — 10 knjig — in tako hitro! Sedaj še ne moremo o knjigah izpregovoriti obširneje. (Dalje.)

Knjige „društva sv. Jeronima“ za l. 1889.

(Konec.)

Izmed knjig društva sv. Jeronima ne smemo prezreti tudi četrte knjige (gl. »Dom in Svet« 1890, str. 30), ki slove: „**Zbirka koristnih pouka u kućanstvu i gospodarstvu**.“ Priredio Ivan Krst. Cerovski. (Puč. knjiž. 73.) — 8°. Str. 142 + X. Cena 35 kr. — V knjigi je naštetih 624 naukov o človeškem zdravju, o gospodarstvu, o raznih koristnih in škodljivih živalih in o vrtnarstvu, poljedelstvu in vinogradarstvu. Ne rečem, da bi bili prav vsi ti nauki, kateri so zbrani iz raznih knjig, časopisov in iz lastne izkušnje in po abecednem redu v knjižici razvrščeni, sama pravcata istina: vendar bodo posebno prostemu narodu dobro došli, ker mu podajajo zbirko samih domačih pomočkov za razne slučaje. Kolikrat si mora človek sam pomagati z domačimi sredstvi, posebno na deželi! Zato je pa tudi ta priprosta, ali kaj priročna knjižica na svojem mestu.

ČEŠKO SLOVSTVO.

(Piše Stj. Z-g-c.)

(Dalje.)

Zares izvrstna je knjižica, katera je nedavno v J. Otto-vi zalogi izšla z naslovom: „**Skri-vánči písně**“ pro naše české dítky, napsal Jos. V. Sladek. Skrostrně vydání. Knjiga ima štiri slike na kartonu in stane 1 gld. 50 kr. — Sladek vé dobro, kako važno ulogo ima v slovstvu knjiga za mladino, zaradi česar je ravno tej posvetil svoje sile. To delce je najboljše izmed vseh, kar jih je Sladek napisal, ali kar jih je sploh českých na tem polju. — Kakor pri nas in tudi pri drugih narodih, piše se tudi v Čehih dosti za mladino: toda kako?! Večinoma slabo, suhoparno, preveč resno, mnogokrat nerazumljivo. A deci je treba primerno veselega, živahnega in jasnega berila, z eno besedo: treba ji je najprej vcepiti veselje do knjige, ljubezen do Boga, roditeljev in domovine. Tem zahtevam pa odgovarjajo popolnoma te krasne pesmice, polne

čarobne milote in nežnosti. To knjigo bodo z veseljem čitali i odrasli. — Od istega pesnika so izšle nove pesmi „**Selské písně a české znělky**“ (soneti). Te pesmi so složene večinoma v narodnem duhu in se odlikujejo po pravem domoljubju. One so nekako zrcalo narodnega življenja češkega.

Zeló se veselimo vesti, katero čitamo v českých listih, da je namreč znameniti češki pisatelj Al. Jirásek začel izdajati zbrane svoje spise (v zalogi J. Otto-vi v Pragi) v zvezkih. Jirásek spada med najboljše české noveliste in je pri vseh krogih jako priljubljen. Vsako njegovo delo čitajo nenavadno radi. Jirásek pozna dobro življenje. Živo opaža narod, mirno in oprezno ga opisuje — popolnoma jasno, točno in istinito. A vendar moram omeniti, da je v njegovih romanih nekoliko romantike, ki izvira pač iz živahne pesniške domišljije, katere ima pisatelj v izobilju. Njegovi romani in novele so večinoma zgodovinske. — Jirásek je poleg tega tudi izvrsten pesnik.

Sicer priproste, a vendar zanimive so pesmi Aloisia Potěhníka z naslovom „**Z jitra na úsvitě**“. Pesmi so mile in nežne in razun tega se kaže v njih gorka ljubezen do domovine, naroda in človeštva sploh. Vse to je v lepi in gladki pesniški obliki. Pesnik je duhovnik, a naj ne misli kdo, da hvalimo zato njegove pesmi, temveč zato, ker so res hvale vredne. Tako iskrenih, jasnih, rekli bi prozornih, čistih pesmic je moči redko dandanašnji najti v českem pesniškem slovstvu, ki je večinoma krenilo na pot — veri neprijazno. Zato naj oni, kogar duša je napolnjena z modernimi sanjarijami, kogar srce je otrovano s svetoboljem, čita te pesmice: bodo mu, kakor hladilo v vročini.

Eliška Krasnohorská je prevela znamenito Byronovo pesem „**Child Harold**“ za »Salonni bibl.« Nedavno so izšle od iste pesnice v »Poetická beseda« št. XL. zeló lepe pesmi pod naslovom „**Bajky velkyh**“. Pesmi so dosti ostra satira na razne razmere v vseh stanovih češkega naroda. Dasi ne mislimo povsem ravno tako, kakor Eliška v nekaterih pesmih te zbirke, priznavamo vendar veliko vrednost in lepoto teh pesmij, bodisi zunanjo, bodisi notranjo. Eliška Krasnohorská (Pechova) je dandanes zeló znamenita pesnica in cenjena pisateljica. Zlaga i epične i lirične pesmi, ki kažejo plemenitost srca in duha pesnice, so res vzvišene, a razun tega polne navdušenja in ljubezni do domovine. Znamenita je ta pesnica tudi kot dramatska pisateljica (librettov i. dr.) in zlasti kot pisateljica novel. Veliko izobrazbo in ostroumnost je pokazala v svojih kritičnih študijah.

Od najnovejših znanstvenih del omenjamo še lepo knjigo T. Strěbský-a, župnika itd. pod naslovom „**Bible a příroda**“, katero zeló priporočamo vsakemu, kdor se želi temeljito seznaniti s pravim in dobrim razlaganjem Mojzsove kozmogonije.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravníštvo je v Marijanišću.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

spravi z največjo malomarnostjo, ne pri-
tožujejo se tako, kakor pred kratkim
neki naročnik, ki je bukveza zaradi
pograbljenih platnic pošteno oštel in
obdelal. Stvar je pa ta, da so platnice
jezikoslovju namenjene, prava vsebina
pa pobožnosti. In tako nam ne ponuja
ta list samo dragocenega jedra, ampak
tudi kaj dobro in koristno lupino. Torej:
omne tulit punctum.

Ker ni namen tega lista, da bi se
naravnost bavil s pobožnimi vajami, dasi
ima »Cvetje« tudi druge zanimive snovi
veliko: poročila o misijonih, prilike, do-
godbe itd., ozrmo se raje na platnice,
o katerih moramo reči, da so privedle
nekako novo dôbo v slovensko jeziko-
slovje. Urednikov vpliv se pozna že

dokaj v naši pisavi. Obširneje ne mo-
remo tu razkladati njegovih jezikoslov-
nih preiskav, svetov, dokazov: mimo-
gredé omenjamo, da govori v zadnjem
(6 zv.) t. l. o besedi »prijatelj«, o kateri
pravi: »V naši slovenščini ne gre pisati:
prijatelj, pisatelj, učitelj itd., temuč:
prijatel, prijatela . . . in izgovarjati:
prijateł = prijatèw . . .« Vprašal bi
morebiti kdo: Zakaj se ne ravnamo
vseskozi po pravilih gosp. P. Škrabca?
Morebiti odgovorimo na to vprašanje
pozneje; namestu odgovora naj nave-
demo tu, da čitamo v tem letn. 1. zv. na
str. 17, v. 18: »prijatelj«, in v 5. zv.,
str. 159, v. 10: »prijatelj« — kakor
smo nagloma našli. — Naznanjamo, da
se dobé še vsi letošnji zvezki »Cvetja«.

ZANIMIVOSTI.

Kako je umrl Luter? To vpra-
šanje zanima zgodovinarja in dušeslovca.
Navadno pišejo po knjigah, da je Luter
umrl mirno, »da je sladko v Gospodu za-
spal«. Dušeslovec si pa utegne misliti:
Mož, ki je živel tako nemirno, mož, ki je
gojil do nekaterih ljudij toliko sovra-
štvo, mož, ki je večkrat »videl hudob-
nega duha«, tak mož je pač težko tako
umrl, kakor protestantje navadno pišejo.
V najnovejšem času se je s tem vpra-
šanjem bavil Pavel Majunke v svoji
knjigi: »Luthers Lebensende«. Pisatelj
razkazuje, da sta o smrti Lutrovi dva
zgodovinska vira: prvi se glasi »Hi-
storia vom christlichen Abschied des
ehrwürdigen Herrn dr. Martini Lu-
theri«, in ta vir izhaja od treh pridi-
garjev, ki so bili blizu njega ob smrti:
Aurifaber, Justus Jonas in Mihael Coe-
lius, ki so sestavili skupno poročilo o
Lutrovi smrti. — A takoj takrat je bila
v Eislebnu, kjer je umrl dné 18. febru-
varja 1546, vse drugačna govorica in
sicer ta, da je umrl silovite smrti, ker
se je usmrtil samega sebe. Luteranski
pridigarji in pisatelji so temu oporekali.
Trdnega ni bilo moči ničesar zvedeti.

Kar se zgodi kakih 40 let pozneje, da
se povrne njegov služabnik, ki mu je
takrat služil, v katóliško cerkev in iz-
pové, da je »Luter, ko je zvečer dobro
večerjal in legel dobre volje spat, končal
življenje (interiit = poginil) v oni noči
zadušen.« In poročevalec te izpovedbe,
ki jo je sam slišal, Bozius, piše l. 1592
dalje: »Slišal sem malo poprej ter zvedel
po pričevanju njegovega služabnika, ki
mu je služil takrat kot mladenič in se
v poznejših letih povrnil k našim, da
se je Luter žalostno končal z vrvjo, a
da so takoj vse domače, ki so o tej reči
vedeli, zaprisegli, da ne bodo tega raz-
glasili, zaradi časti — so rekli — evan-
gelija.« A temu služabniku pozneje ni
dopuščala vest, da bi laž še dalje trdil.
Kaj je resnično? Tega preiskovati ne
moremo tukaj: za to ni prostora. A le
to naj rečemo: kdor čita pazljivo ono
popolnoma znanstveno pisano knjižico,
ki niti poročil ne prevaja iz latinščine
v nemščino, reči mora: srečna smrt ni-
kakor ni bilo ta smrt, naj so podrobne
okolščine bile katere koli. Pač res, da v
verskih zadevah se zmota, zapeljevanje
in lahkomišljenost kazni preje ali sleje.

Materni jezik v ljudski šoli.
 Učenje se mora začeti in vršiti v ljud. šoli v maternem jeziku, — to se nam zdi dandanes zahteva, ki se umeva sama ob sebi, dasi mogočni potujčevalci tega ne priznavajo. A zanimivo je, kdo je začel to zahtevo prave pedagogike prav izvrševati. Morebiti kak napuhnen Nемеc, ali kak svobodomislec? Ne, marveč bil je svetnik katoliške cerkve: Janez Krstnik de la Salle — Francoz, pravi začetnik ljudske šole. — Do njegovih časov so pripravljali v šolah učence navadno le za višje nauke, za strokovno znanje. Latinščina je bila središče vsega učenja, vse se je obračalo le na ta jezik, in kadar so učenci znali čitati latinsko, potem še-le so začeli čitati v maternem jeziku. Pač se je ta kaj pogostokrat zanemarjal.

Dné 24. junija 1681 ustanovi la Salle normalno šolo za ljudske učitelje v svoji

hiši v Rheimsu, nekako učiteljsko semenišče. Kakega poučevanja so se učili ti bodoči učitelji?

Prvi nauk bodi — materni jezik. Ta je vsemu poučevanju začetek in podlaga. K takemu poučevanju naj prihajajo vsi otroci, tudi oni, ki si ne bodo izbrali učenega stanú. Šolski pouk bodi splošen. »Ne morem misliti na tisoče otrók, katere pogublja njih nevednost, ne da bi pretakal solz«, govoril je la Salle, ko je opominjal stariše, naj pošiljajo otroke v krščansko šolo. Koliko zaslugo si je torej pridobil ta mož za človeštvo! Dné 14. febr. 1888 so ga prišteli izveličanim. Dotično papeževo pismo pravi tudi, »da je la Salle krščanstvu in državi največjo dobroto skazal in posvetil slavo svojega imena za potomce«. La Salle je umrl 7. aprila 1719.

(Po »Lehrer-Kalender« 1889.)

OZNANILA.

MATIJA GERBER,

(Josip C. Gerber) (1—5)

Kongresni trg v LJUBLJANI Kongresni trg
 šte. 4 šte. 4

priporoča svojo dobro oskrbljeno

galanterijsko knjigoveznicó,

po katerej je v prijetnem položaju, da more izvrševati solidno delo po najnižjih cenah.

Nadalje priporoča svojo veliko izber slovenskih in nemških molitvenikov, podob svetnikov, rožnih vencev itd.

šolskega in risarskega orodja

kakor: vsakovrstnih pisank in risank, ki se tu rabijo, risalnih blokov, risarskih desk, risarskih ravnil, jeklenih peres, svinčnikov, črnih škrlinih črtnih tablic in črtnikov itd.

Za šolske knjižnice:

Iv Tomšič: **Knjižnica slovenske mladini**, zvez. 1—3 obsegajoč: »Dragoljubci«, »Rokodelčič«, »Sreča v nesreči« in Markič: **Pripovedke za mladino.**

Za velikonočne praznike

priporoča najboljše in najcenejše

sveče in zavitke

kakor tudi

med

v škatljah in satovju

Oroslav Dolenc,

svečar in trgovec z voskom in medom.

Peregrin Kajzelj,

na starem trgu v Ljubljani,

priporoča slavnemu občinstvu, posebej čč. duhovščini svojo **bogato zalogo** različnega **stekla**: svetilnic, podob, križevih potov, lestencev (lustrov) itd., prevzame izdelovanje oken pri stavbah, z belgijskimi šipami in oken barvanih, v goličnem slogu i. dr.